

Ազգ

12 ՓԵՏՐՈՒՄ 2016 ՈՒՐԲԱԹ 5(5405)

Տամանախագահներ-Նալբանդյան հանդիմում Մյունխենում

Մյունխենում սեղի ունեցող Անվանագության միջազգային համաժողովի Երջանակում Հայաստանի արտգործնախարար Էդուարդ Նալբանդյանը այսօր հանդիմություն է ցուցաբերել իր համանախագահներին: Հանդիմանը ընթացքում հավանաբար քննարկումների առարկա է դառնալու հայ-արդրբեջանական սահմանի բնական գծի լարվածությունը և այն նվազեցնելու մեխանիզմները: Հետաքրքիր է, որ այս հանդիմանը նախօրեին արտաքին գործերի նախարար ԱՄՆ դեսպան Ռիչարդ Միլզը: Հիշեցնելով կողմերին ուղղված համաձայնագրերի լարվածությունից զերծ մնալուց կոչը, նա հետաքրքիր է արել «Հիմնական գծում բռնության աճը և ռազմական հռետորաբանությունը ԱՄՆ կառավարության համար մտահոգ վեցելու լուրջ առիթ է: Ես իրատեսական եմ համարում մեկ սխալի հետեանով իրավիճակի լարվածության ուժեղացումը», ասել է նա՝ իրարությունը մոնիթորինգի ենթարկող մեխանիզմների կիրառման անհրաժեշտության մասին ելույթով: Իսկ թե արդյո՞ այս հանդիմանը ընթացքում Արդրբեջանն էլի՞ համը կհանի՝ սա էլ համաժողովի երկու օրերին (այսօր և վաղը) ժառգ կլինի:

Օրերի Հեժ

Անսովոր աղմկարարություն

Մեծ ակնկալություններով սկսեցի կարգալ Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության վերջին դասընթացական հաղորդագրությունը «ՀԲԸՄ-ը ձեռնարկում է կազմակերպական նոր և համարձակ քայլեր իր ազգային առաքելության և գործելաոճի զարգացման համար» խոստումնալից վերնագրով: Նախադես արդեն սեղեկացել էի, որ Ռուսաստանի մեր հաջողակ գործարարներից, Հայաստանում կրթական ու ֆինանսական խոշոր նախաձեռնությունների հեղինակ Ռուբեն Վարդանյանը վերջերս մաս է կազմել Պոդոս Նուբար փառայի հիմնադրած կազմակերպության ղեկավարությանը՝ կենտրոնական վարչական ժողովին, հետևաբար, մտածում էի, նյութական հզորությունների բազմադասակարգ կարող է համազգային ավելի մեծ, ավելի հավակնոտ ծրագրերի իրականացման հնարավորություն ստեղծել:

Ասեմ, որ հիմա էլ, հաղորդագրությունը կարգալուց հետո, ունեն միեւնույն ակնկալություններ: ՀԲԸՄիությունը, չհալած իր մեկ-երկու ձախավեր գործերը, որոնցից մեկն անուշահամ Կիոյոսի Մելգոնյան վարձարանի փակումն էր, անցնող 110 տարիների ընթացքում նախախնամական դեր է կատարել մեր ժողովրդի կյանքում, և մեզ վարձեցրել է այդ ակնկալությունների իրականացմանը:

Սակայն, կարգալով հաղորդագրությունը, դժբախտաբար չհանդիմեցի, բացի դեկլարատիվ հայտարարություններից, որեւէ շեղումների, գործնական, հեռազգես ծրագրի: Փոխարենը հաղորդագրությունը հորդում էր, բառի իսկական առումով, զովագրային բնույթի արտաքինություններով, ինչը, խոստովանեմ, երբեք հասուկ չի եղել մեր միջ լրջամիտ ու լրջախոտ մեծագույն կազմակերպությանը:

Դասեցեք իմմները: «ՀԲԸՄ-ը ազգարարում է իր ազգային առաքելության վերամշակված և ընդհարձակված նոր, հանդուգն ծրագրի մեկնարկը»: «Վերափոխումների այս նախաձեռնությունը (...) նոր է քացելու ինչդեպ կազմակերպության, այնդեպ էլ աշխարհասփյուռ հայության կյանքում»: «ՀԲԸՄ-ը վճռական խիզախությամբ առաջ է գնում դիմագրավելու 21-րդ դարի մարտահրավերները»: «Հանդուգն մոդասակին հասնելու համար...»: «Որդեպ նախաձեռնության իրականացման ուղղությամբ արված առաջին քայլ, ՀԲԸՄ-ը հողարտությամբ հայտարարում է...»: Եվ այսդեպ՝ իմմնագովագրի, առեսրաֆիմանսական բնույթի ռեկլամների մի ամբողջ շարք, որը, կրկնում եմ, անսովոր է որեւէ լուրջ կազմակերպության, էլ ռ՛ր մնաց Բարեգործականի համար:

Փոխարենը կուզենայի, օրինակ, իմանալ, թե որո՞նք են 21-րդ դարի մարտահրավերները, որոնք ՀԲԸՄ-ը որոշել է «վճռական խիզախությամբ դիմագրավել», թե որո՞նք է այն «հանդուգն մոդասակը», որին հասնելու համար Միությունը «դասրասսվում է վերաբնութագրելու հայկական սփյուռքը, նրան հաղորդելով միասնական վերակազմավորման (ընդգծումն իմն է.- Գ.Ա.) նոր եռանդ», թե ինչդեպ է ընդարձակելու «Հայրենիքի սենստության զարգացմանն ուղղված իր օժանդակությունը», թե ինչդեպ է «ծավալի երեսարված աշխատանքի աղախովելու համար խոշոր ներդրումներ»:

Այո, հարցերը շատ են, հարցարարները՝ նույնդեպ: Սակայն դասախաններ չկան: Առայժմ: Գուցե հետագայում ՀԲԸՄ-ի կենտրոնական վարչությունը հարկ համարի անգեսներին լուսաբանել ու լուսավորել: Այլադեպ միսի մտածեմ, դասելով վերջին հաղորդագրությունից, որ Բարեգործականը դասրասսվում է լայնամասշտաբ, համաշխարհային նշանակության ընտրաբավի:

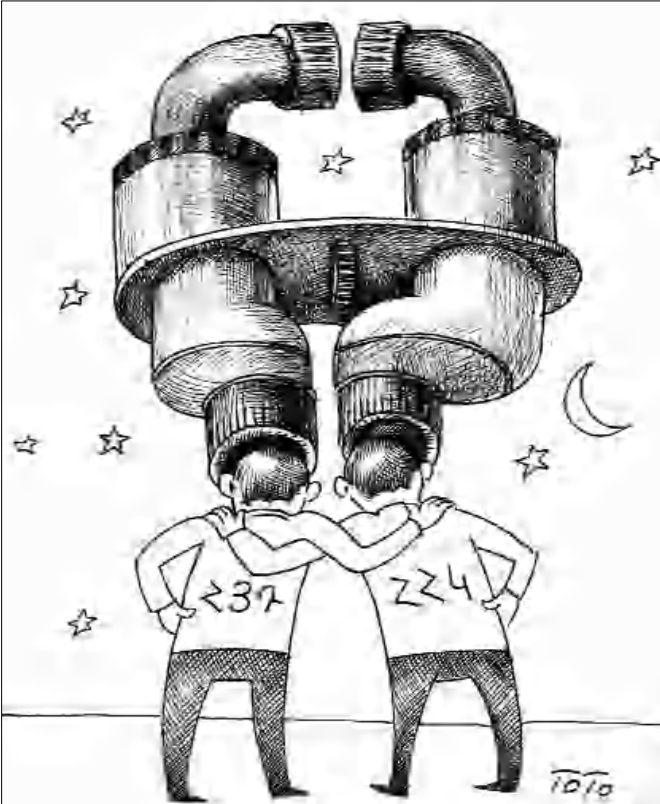
ՆԱԿՈՒԲ ԱՎԵՏԻԲԵՅԱՆ

ՄԱՐԻԵՏԱ ՆԱԶԱՏՐՅԱՆ

Երեկոյան աթոռները, առավոտյան՝ դասախանասկությունը, կամ՝ ընդհակառակն

Կարելի է երազել այն ժամանակի մասին, երբ սովորական դասընթացական, սեղափոխությունների, դասընթացական հանել-դնելու փոխարեն մի օր էլ կզերմ այն մասին, թե ինչդեպ կարգի ընկավ Հայաստանի ներքին կյանքը, սենստությունն աշխուժացավ, մարդիկ այս կամ այն ոլորտում ակնառու փոփոխություններ սեսան: Իսկ դրա փոխարեն արդեն քանակ քանակ է գրում եմ (խոսքը լրատվական դասընթացի գրելուն է վերաբերում) զանազան ներառարական-ներհամակարգային ինտրիգների, էս է- էս է՝ իջխանափոխության, կեղծ փաղափական գործընթացների մասին, քանի որ մեր կյանքն է հենց բաղկացած դրանցից: Ջրաղեցնում եմ համարությանը, կերակրում կեղծ օրակարգերով՝ քանի որ նույն բանն անող իջխանության ու ընդդիմության մասին եմ գրում տարիներ: Կփոխվի՞ մեր կյանքը հիմա, երբ ամեն ինչ աշխարհում է արդեն սկսել փոխվել, իսկ Հայաստանը, կարծես, առայժմ այդ փոխվող աշխարհի, ու ոչ թե լուսնի, փառեզում է: Չգիտեմ, բայց երբեք չեմ կորցրել այն չարախնդրացողի նման, ով ասում է՝ որքան վատ, այնքան լավ: Ես այսդեպ՝ փոփոխություն, թե՛ ֆարս, սա է մեզ սղասում առաջիկա տարում սեսնել, լսել ու շոտափել, իսկ ինչդեպ գիտե՞ք սղասումը նույնդեպ կոչվում է կյանք:

ՀՀ գործարար մարմնի վերջին մասից հետո ՀՀ մամուլի խոսնակ Էդուարդ Շարմազանովն ասաց՝ ՀՀ-ն և ՀՀ-ն համաձայնության են եկել դեղի աղազան նայող համագործակցության վերաբերյալ: Պատշտներին հանձնման, համաձայնագիր կնքել -չկնքելու, կոալիցիա, թե՛ համագործակցություն անվանել-չանվանելու վերջնական դասկերի մասին կիմանանք այսօր կամ վաղը: Ժամանակային առումով ՀՀ նիստին անմիջադեպ հաջորդող հեռուստատեսային գրույցում ՀՀ ներկայացուցիչ Արմեն Ռուսաստանն ավելի անկեղծ էր՝ կոալիցիա հիմա, միմչեւ ընտրությունները, չի անվանվի սեղի ունեցողը, այլ աղազային միջված համագործակցություն. «կոալիցիա» բառը սահմանադրական փոփոխություններով արդեն իսկ ներմուծված է՝ նոր խորհրդարանական ընտրություններից հետո կյանքի կոչելու համար: Բայց դասընթացները հիմա սսանձնում են, նախնական՝ էլոնոմիկայի, սարաձային կառավարման, կրթության և գիտության նախարարությունների մասին է խոսքը (ըստ լուրերի՝ Արծվիկ Միմասյան, Դավիթ Լոխյան, Լեւոն Մկրչյան): Խոսք կա նաեւ Արմավիրի եւ

Շիրակի մարզերում ՀՀ-ական մարզդեպների նշանակման մասին:

Եթե դա կոալիցիա անվանվեր, աղա փաստրեն դեպ է սարածվեր նաեւ Ազգային ժողովի վրա, ինչդեպ նախկին կոալիցիայի ժամանակ էր, ու միգուցե Աժ փոխխոսնակի, երկու-երեք հանձնաժողովի նախագահի և այլ դասընթացներ են այս սկզբունքի համաձայն ՀՀ-ին հանձնվելին, բայց քանի որ կոալիցիոն սկզբունքը թողնված է հաջորդ՝ հարյուր տղուս համամասնական կարգով կազմվող խորհրդարանին, աղա դա թողնվում է աղազային: Սակայն այսդեպ սով նաեւ ուրվագծվում է աղազա խորհրդարանի կոալիցիայի առանցքը միաժամանակ:

ՏԱՄԱՆՈՍ

Ավագակներն էլ են հայ

Փետրվարի 6-ին մի խումբ անձինք Սամբուլի Շիլի թողամասում մեկ են մի տարեց ամուսինների տուն՝ թալանելու նողասակով: Տաները՝ 87-ամյա Պետրոս Դեմրջին է, ով Սամբուլում անվանի ոսկերիչ է, ծագումով՝ հայ: Ավագակները կաղկոթել են դարձնում Դեմրջինին, ինչդեպ նաեւ նրա 79-ամյա փկնոջը, ինչի հետեանով հայազգի ոսկերիչը խեղդվել է, իսկ կինը՝ ծանր վիճակում սեղափոխվել հիվանդանոց: Սամբուլի ոսկերիչությունն արդեն իսկ ձերբակալել է գործելով կասկածյալներին, որոնց թվում, ըստ թուրքական աղբյուրների, կան Հայաստանի փաղափաղներ:

Ավելի ուշ, ՀՀ ԱԳՆ-ն հաստատել է թուրքական կողմի վարկածը և սեղեկացրել, որ այս գործով ձերբակալվածների մեջ, այո, կան ՀՀ փաղափաղներ, որոնց մեր արտգործնախարարությունը օգնություն չի կարող սրամարդել՝ թուրքիայի հետ դիվանագիտական հարաբերություններ չունենալու դասձառով: Չնայած այս հանգամանքին, ԱԳՆ-ն երեսել է, որ իմքը ուշադիր հետետում է դեղիերի հետագա ընթացքին:

Ներգաղթի ալիքը եվրոպացիներին դրողում է զինվել

էջ 11

Կյանքից հեռացավ եգիպտոսի Շուրի Թեմիլը

էջ 9

Կլինի՞ արդյոք «Իսլամական պետության» նկատմամբ Նյուրնբերգ

էջ 8

- Պարոն Աբրահամյան, 2015 թվականը բավական բարդ էր Ղարաբաղի հարցի կարգավորման համատեքստում և հայ-կարբեջանական հարաբերություններում: Ի՞նչ եք մտածում սվյալ թեմայի առնչությամբ:

- Ցավով, վերջին երկու տարիներին Ղարաբաղի հարցի փոփոխական կարգավորումը բնութագրվում է առանձնահատուկ լարվածությամբ, լուծման փոխզիջողական տարբերակի նկատմամբ հակամասեր կողմերի դիրքորոշումների անհամատեղելիությամբ: Բախում, Երևանը և Ստեփանակերտը տարբեր մոտեցումներ ունեն «փոխզիջում» հասկացության նկատմամբ: Կարծում եմ՝ հայերի մոտեցումը ռացիոնալ է և սրամաքանական:

Չի կարելի դադարեցնել, որ Ադրբեջանին վերադարձվեն իր իսկ սանձազերծած զորքերը, մասնավորապես՝ առանց միաժամանակ որոշելու Լեռնային Ղարաբաղի կարգավորման, փնտրելու բոլոր (ադրբեջանցի և հայ) փոխսակարկներին, նախկին Շահումյանի օրջանի վերադարձման և Քարվաճառի ու Լաչինի օրջանները ներառող հայկական ռազմավարական միջանցքը դադարեցնելու խնդիրները:

Մեկ այլ մոտեցում կառաջացնի ռազմական լարվածության նոր սասկացում և կարող է կրկին հանգեցնել էթնիկական զգումների:

Ուժերի Եվրոյան գծում ռազմական լարվածության դադարեցումը նկատելի է միջազգային միջոցառումները վերջին ամիսներին հանդես եկան զինադադարի փաստերի հետաքննության նպատակով այստեղ վերահսկման սեխնիկական միջոցները սեղաբախելու խելամիտ առաջարկություններով:

- Հայաստանի զարգացման կարևոր թեմա է կոռուպցիայի խնդիրը: Հայաստանում լարված է մեծ ինքնաշարժը և սակայն 2015 թ. ցուցանիշները անմխիթարական էին Հայաստանի համար: Ի՞նչ կարող եք ասել այս կառավարության մասին:

- Ես հայ-ռուսական ռազմավարական դաշինքի և մասնավորապես սնտեսական կառուցման ջանքերից եմ: ԵԱՏՄ-ին Հայաստանի անդամակցելը անմիանգամակ առձայնաբեր առաջացրեց Հայաստանում և արտերկրում: Բանն այն է, որ մինչ այդ նախադասարկված ԵՄ-ի հետ ասոցիացիայի համաձայնության նախագիծը Հայաստանի համար ձեռնարկելու օրջանում հետ աշխարհափոխական դաշինքի դասձայնակ, և նման մոտեցման դասարկանախնդրությունը ընկած է ոչ այնքան Երևանի, որքան Բրյուսելի վրա: Հենց սվյալ հանգամանքը ՀՀ նախագահին ստիպեց համադասարկման որոշում ընդունել հոգու Մոսկվայի:

Հայաստանի համար էներգետիկայի, կառնիսայի, ադրանների և աշխատուժի ազատ տեղաշարժի, ինչպես նաե լեզվական տարածքի հարցերում ՌԴ սնտեսական Եվրոյան առավելությունները միանգամայն ակնհայտ են: Ռուսաստանը նաե գլխավոր արտադրողն է: Ել չեմ խոսում անժառկ կայի նժանակայի օբյեկտների և սնտեսավարող սուբյեկտների մասին, որոնք ՀՀ իշխանությունների որոշմամբ դարձել են ՌԴ սեփականությունը:

Ցավով, Արեւմտեւսի ձեռնարկած հակառուսական դասժամիջոցները, ռուսլու արժեզրկումը, նաթվի համաշխարհային գնների անկումը, սոցիալ-սնտեսական լուրջ ձգձգումներ և աշխատատեղերի կրձասումը ազդեցին նաե Հայաստանի վրա: Դրա հետեւանները դարձան երկկողմ առեւտրաօրջանառության, ռուսական ներդրումների, դրամական փոխանցումների կրձասումը, աշխատանքային միգրանտների արտադուր:

Վստահ եմ, որ այս իրավիճակը ժամանակավոր բնույթ է կրում: Ներկայիս

բարդ դայնամներում ՌԴ իշխանությունները և խոսուր գործարարները հասուկ ուժադրություն են դարձում Հայաստանի խնդիրներին: Վերջին ամիսներին ևս ամիսս Հայաստան են եկել ռուսաստանյան ներկայացուցչական դասվիրակությունների կազմում: Երեւանում մեր գործընկերների հետ փնտրել ենք նոր աշխատատեղերի բացման, նոր ներդրումների և արդիական սեխնուլոգիաների հետ կառված հարցեր:

Միեւնույն ժամանակ մեմ ուսումնասիրում ենք ներստիական սնտեսական ինտեգրման նոր հնարավորությունները և գործընկերության չբացահայտված ներուժը: Մեր նախաձեռնությամբ Հայաստանում ԵԱՏՄ կստեղծվի ԵԱՏՄ Տեղեկատվական կենտրոն, նախատեսվում է 2016 թ. հունիսի 22-26-ը Երեւանում միջազգային եվրասիական սնտեսական խոսուր համաժողով անցկացնել ԵԱՏՄ երկրների բիզնեսի ներկայացուցիչների և օտարերկրացի այլ ԵԱՏՄ-ին գործընկերների մասնակցությամբ:

Արեւմտեւսի հակառուսական դասժամիջոցները և ՌԴ դասարկման միջոցառումները Հայաստանի համար օբյեկտիվորեն ստեղծում են ՌԴ Եվրոյան ազատված տարածքները լցնելու հնարավորություն: Տվյալ դեռմում դա գյուղմթերներ են և բարձր սեխնուլոգիաները: Այդ նպատակով անհրաժեշտ է բարձրացնել արտադրության փոփոխական, սնտեսական և ճյուղային հարցեր: Անկարելի է չզարգացնել առեւտրասնտեսական կառուցումը ԱՄՆ-ի հետ, որտեղ ավելի քան 1,5 մլն հայ է ադրում: Տարածաօրջանում Հայաստանի կարեւորագույն գործընկերներն են Իրանը և Վրաստանը, որոնց հետ կառված ենք վաղեմի բարեկամական կառուցում, դասարկման և փոխադարձ ԵԱՏՄ-ին գործընկերությունը տարածման և այլ հարցերի նկատմամբ: Վերջապես, Հայաստանի համար արտադրական սնտեսական համագործակցություն հետանկարային ուղղություն կարող է և ղեկ է դասում Զինաստանը և իր «Մետափոխ ճանադարի» գերնախագիծը: Զինական կողմը արդեն դրսեւորում է համադասարկման հետաքննություն: Պեք է նշել, որ թե՛ Իրանը և թե՛ Զինաստանը համարվում են ԵԱՏՄ-ի հնարավոր բարեկամական գործընկերներ:

Գլխավոր փաղափական ուժը հայ ժողովուրդն է
*Տարգազրույց ՌՏՄ և ՀՀԿ նախագահ Արա Աբրահամյանի հետ**

Տարեցված համաձայնագիր, որը կներառի համագործակցության փաղափական, սնտեսական և ճյուղային հարցեր: Անկարելի է չզարգացնել առեւտրասնտեսական կառուցումը ԱՄՆ-ի հետ, որտեղ ավելի քան 1,5 մլն հայ է ադրում: Տարածաօրջանում Հայաստանի կարեւորագույն գործընկերներն են Իրանը և Վրաստանը, որոնց հետ կառված ենք վաղեմի բարեկամական կառուցում, դասարկման և փոխադարձ ԵԱՏՄ-ին գործընկերությունը տարածման և այլ հարցերի նկատմամբ: Վերջապես, Հայաստանի համար արտադրական սնտեսական համագործակցություն հետանկարային ուղղություն կարող է և ղեկ է դասում Զինաստանը և իր «Մետափոխ ճանադարի» գերնախագիծը: Զինական կողմը արդեն դրսեւորում է համադասարկման հետաքննություն: Պեք է նշել, որ թե՛ Իրանը և թե՛ Զինաստանը համարվում են ԵԱՏՄ-ի հնարավոր բարեկամական գործընկերներ:

- 2015 թ. դեկտեմբերի 6-ին Հայաստանում սահմանադրական փոփոխությունների հանդեպ կայացավ կառավարման խորհրդարանական մոդելի ձեւավորման նպատակով: Ի՞նչ կարծիք եք այդ կարեւոր փաղափական հարցի առթիվ:

- Իմ նախորդ հրադարակային ելույթներում ևս արդեն անդադարձել եմ այժմ կառավարող ՀՀԿ-ի նախաձեռնած սահմանադրական փոփոխությունների թեմային: Սահմանադրությունը դրոյմա չէ. այն ղեկ է համադասարկմանի երկրի և ժողովրդի հասարակական-փաղափական կյանքի դինամիկային: Սակայն սահմանադրությունը ղեկույթյան հիմնական օրենքն է, և չի կարելի այն փոխել՝ ելնելով անձանց մի փոքր խմբի փնտառույթից կամ ԵԱՏՄ-ից:

Կարծում եմ՝ իշխանության ներկայիս կիսանախագահական մոդելը բավականաչափ համադասարկմանում է հանրադասարկման իրավիճակին և նման փաղափական բարեփոխման հասուկ անհրաժեշտություն, ըստ իս, չկար: Կարելի է արդյունավետորեն կառավարել ինչպես նախագահի, այնպես էլ վարչադատի բազմաբաժնի մասն: Հարցը լուկ այն է, թե ով է ինչպես է կառավարում: Աշխարհում խորհրդարանական կառավարման մոդելը իրեն ադարացրել է Գեր-

մանիայում, Իսրայելում, Կանադայում և այլուր: Սակայն Հայաստանի փաղափական ուժերի երկյուղները կառված են ոչ թե իշխանության բուն մոդելի հետ, այլ այն հանգամանքի հետ, որ մեծամասնության կուսակցության (ձայների 50+1 %) առկայությունը կարող է մեզ վերադարձնել միակուսակցական կառավարման խորհրդային մոդելի ժամանակները: Մինչդեռ փաղափական տարբեր կուսակցություններ ներկայացնող և հասարակության փաղափական կարծիքների բազմազանությունն արտադարձ խորհրդարանը թույլ է տալիս առավել համարժեք կերպով կառուցել հարաբերությունները գործադիր իշխանության հետ:

- Նկատելի է, որ Հայաստանում ստեղծվել է անդամակցությունը, ի՞նչ եք մտածում օտարերկրյա ուրիշ գործընկերների հետ Հայաստանի հարաբերությունների մասին:

- Պեք է նշել, որ արդյունավետ սնտեսական փաղափականությունը ղեկ է նախատեսի բազմադասարկման սնտեսական գործընկերություն: ԵԱՏՄ-ին անդամակցելը բնավ չղեկ է խոչընդոտ դասում ուրիշ արտադրական սնտեսական գործընկերների հետ թույլատրելի սնտեսական հարաբերությունների աշխուժացման ճանադարի: Մասնավորապես Եվրոյան հետ մոտեցումները կարող է ստրագրվել նոր իրողություններին հար-

մանիայում, Իսրայելում, Կանադայում և այլուր: Սակայն Հայաստանի փաղափական ուժերի երկյուղները կառված են ոչ թե իշխանության բուն մոդելի հետ, այլ այն հանգամանքի հետ, որ մեծամասնության կուսակցության (ձայների 50+1 %) առկայությունը կարող է մեզ վերադարձնել միակուսակցական կառավարման խորհրդային մոդելի ժամանակները: Մինչդեռ փաղափական տարբեր կուսակցություններ ներկայացնող և հասարակության փաղափական կարծիքների բազմազանությունն արտադարձ խորհրդարանը թույլ է տալիս առավել համարժեք կերպով կառուցել հարաբերությունները գործադիր իշխանության հետ:

Հաջորդ մտահոգությունը կառված է Արցախի հարցի և հայ-թուրքական հարաբերությունների չկարգավորվածության, Հայաստանում տիրող ռազմափաղափական բարդ իրավիճակի հետ: Դասարկմանների և դասարկման արտադրական լուրջ վստահ է ստեղծում: Ըստ այդմ առանձնահատուկ կարեւորություն կունենա այն հարցը, թե ում կենթարկվեն ուժային գերատեսչությունների ղեկավարները: Նախագահական կառավարման դայնամներում ամեն ինչ դարձ էր, իսկ թե ինչ կլինի հիմա՝ դժվար է ասել: Իսրայելի դասարկմանից գիտեմք, որ որոշակի փուլում վարչադատը միաժամանակ գլխավորել է նաե ռազմական գերատեսչությունը (Դավիթ Բեն-Գուրիոն, Լեւի Եւկու, Մենախիմ Բեգին): Թե ինչ կլինի Հայաստանում՝ ցույց կսա ժամանակը:

Վերջապես, խորհրդարանական մոդելը ենթադրում է բավարար թվով գաղափարադատ կողմնորոշված կուսակցություններ և փաղափական մրցակցության բարձր մակարդակ: Արդի Հայաստանում մեմ չենք կարող դարձնել կուսակցական ժողովարության նման ձեռնարկներով (բացառությամբ թերեւս ՀՀԿ-ի, որը նույնպես լուրջ նորացման և արդիականացման կարի ունի) և ժողովրդավարական մակարդակը:

Ինչ վերաբերում է ՀՀԿ-ին, ԵԱՏՄ-ին փաղափացում առնվազն տարօրինակ է թվում բուն նախաձեռնության ժամանակը. չէ՞ որ կառավարման խորհրդարանական մոդելի առավելությունները կարելի էր ըմբռնել կուսակցական առաջնորդի նախագահության ոչ թե երկրորդ, այլ առաջին ժամկետի վերջում՝ 2013 թվականին: Չէի ուզեմա ՀՀԿ-ի այդ ուժացած որոշումը իշխանությունում ամեն կերպ երկարաձգելու ցանկություն համարել՝ առանց համադասարկման արդյունների և հասարակության կարծիքի:

Այդուհանդերձ Հայաստանում հանրափայլ կայացավ, և ժողովուրդը կատարեց իր ընտրությունը: Մեմ դասարկում ենք խոսքի հետեւել օրենսդրական փոփոխություններին և ելնել փաղափական նոր իրողություններից: Ես վճարակամադատ դեմ եմ իշխանափոխության ամեն ստակ ուժային և անօրինական մեթոդներին:

- Վերջին ամիսներին Հայաստանի ներադարձական կյանքը նոր արտադարձություն է ստացել՝ նկատելի է անդամակցությունը առաջիկա խորհրդարանական ընտրություններին մասնակցելու Ձեր հայտարարությունն ու ցանկությունը: Ձեր տվյալ որոշումը որքանով է ուղեկցվել հետագա փայլերով, փաղափական ուժերի և կուսակցությունների հետ կկարողանալիք համագործակցել:

- Իրոք, 2015 թ. աշնանը ևս ցանկություն հայնեցի մասնակցել Հայաստանի առաջիկա խորհրդարանական ընտրություններին, հաճվի առնելով իմ ՀՀ փաղափացիությունը և որ գլխավորն է՝ մտահոգությունը Հայրենիքի ձակասագրով:

ԵՐԿԱՆԴ ԱԶՍՅԱԼ

Անցյալ տարվա հոկտեմբերին «Փերին-Յեմն ընդդեմ Շվեյցարիայի» դատական գործի առնչությամբ «Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի» (ՄԻԵԴ) հրատարակած խայտառակ վճռից հետո, չափազանց միտքարակալ ու հուսադրող էր լսել եվրոպական կառավարական Երկրների հեղինակավոր ղեկավարներից մեկի խոսքն ի տպագրություն հայերի:

Հունվարի 29-ին Ֆրանսիայում գործող «Հայկական կազմակերպությունների համադրող խորհրդի» (ՀԿՀԽ-CCAF) տարեկան խնդրյալ-հյուրասիրության ընթացքում Ֆրանսիայի նախագահ Ֆրանսուա Օլանդն իր արտասանած ամրակուռ ելույթում հանդիսավորությամբ դարձավ իր ֆրանսիական

սելից Փարիզ ուղեւորող գնացքում: Հիդալգոն եւ Մուդայանը հանդիսավոր հանդիմանը արժանացան մրցանակների: Բայց երեկոյի ուշագրավ իրադարձությունը Ֆրանսիայի նախագահի հայտնությունն էր: Արդարության հաստատմանը նվիրված իր խորհրդեւ ճակատագրական ելույթում նա դարձյալ անդադարձավ, ֆրանսիական ֆաղափակության եւ արժեքների դաժնաման Երկրներում, Հայոց ցեղասպանությանը, հոյակապ քայլերով, որ 100-ամյակի առթիվ իր Երեւան կատարած այցը միջկամ էր ներկայացնելու ոչ միայն իր երկիրն ու ժողովուրդը, այլեւ սասար կանգնելու արդարության հաստատման ուղղված միջազգային ջանքերին: Աճախարհում տեղի ունեցող իրադարձությունների եւ հակադրության փախսականների խնդիրների մասին խոսելով նա հստակեցրեց, որ այսօրվա տեղահանվածները այն նույն վայրերից

նացնող մի օրեմ (Loi Gayssot), բայց ուրիշ մասնագետները ամեն ջանք գործադրում են ցույց տալու համար, որ «տարբերություն» գոյություն ունի հրեական Հոլոքոստի եւ Հայոց ցեղասպանության միջեւ:

Ներկաները հոսնկայս ծափահարություններով ողջունեցին նախագահ Օլանդի այն հայտարարությունը, որ նա ՄԻԵԴ-ի նախկին նախագահ Ժան-Պոլ Կոստային (որ ներկա էր հյուրասիրությանը) հանձնարարել է «կարճ ժամկետներում» այնպիսի ձեւակերպումներով մեղադրել Հայոց ցեղասպանության ժխտումը փրեականացնող բանաձեւը, որ ոչ մի կերպ հնարավոր չլինի անընդունելի համարել:

Եզրափակելով իր խոսքը, Օլանդը նշեց, որ Հայաստանը դատարան էր իր հարեւան Կրասնի մեծ, անդամակցելու Եվրոմիությանը, Ֆրանսիայի նա-

ները ուրիշների համար:

Այժմ երբ Հայաստանն այնքան էլ մեծ թվով բարեկամներ չունի, որոնք իր Երկրի կողմնակցությունն միջազգային ֆաղափակական դատարան, մեծն այլընտրանք չունեն, բացի երախտադարձ լինելուց, Ֆրանսիայի այս նոր նախաձեռնության համար: Բայց միաժամանակ մեծն դարձավ երբ հիշեցնել նրանց, որ այս ուշացած մտադրությունը նվազագույն փոխհատուցումն է Կիլիկիայում իրենց դատարանական գործերը նվազագույն ցուցաբերելով գաղտնագողի հեռացում Կիլիկիայից անգնեց հայ ժողովրդին թողնելով փեմալական ուժերի մահաձուլքին:

Չնայած նախագահ Օլանդը վստահեցրեց ներկաներին, որ իր դատարանականությունը ոչ մի ձեռով կառավարված չէ ընտրական կամ որեւէ այլ նախադրմանով, այդուհանդերձ դեմ է գիտակցում,

Նախագահ Օլանդի երկրորդ հայտնությունը

խորհրդարանին ներկայացնել Հայոց ցեղասպանության ժխտումը փրեականացնող մի նոր օրինագիծ:

Պե՛տք է նշել, որ ի տարբերություն Մ. Նահանգների, հայկական ֆառոգչական խմբավորումներն ու կազմակերպությունները Ֆրանսիայում կառավարության հետ իրենց առնչություններում գործում են մեկ, ընդհանուր հովանու ներքո, հակառակ որ դեռեւս դաժնաման են իրենց միջեւ գոյություն ունեցող ավանդական սարածայնությունները: ՀՀ-ն, օրինակ, սեր կապեր ունի իբրև սոցիալիստական կուսակցության հետ, իսկ ՌԱԿ-ը, մյուս խմբավորումներն ու անհատ ֆրանսահայեր համագործակցում են «RMP» աջակողմյան կուսակցության հետ:

ՀԿՀԽ-ի տարեկան խնդրյալ-հյուրասիրությունը արդեն ավանդական երեւոյթ է դարձել: Այն համախմբում է համայնքի բարձիչ, գործունյա ուժերին եւ հնարավորություն է տալիս որեւէ ֆաղափակ գործչի կամ նախագահի ներկա գնվելու եւ իր վարկանիշը բարձրացնելու առիթը բաց չթողնելու: Այս անգամ ներկաների թվում էին լեգեոնար Կառլոս Կառլոս Կառլոսը, Փարիզի ֆաղափակ Անն Հիդալգոն եւ Սորբոնի համալսարանի դոկտոր, ամերիկահայ Մարկ Մուդայանը, ով վնասագրեծ էր մի ահաբեկչի Բրյու-

են գալիս, որեւէ մեկ դար առաջ տեղի էր ունեցել Հայոց ցեղասպանությունն ու սարագրությունը՝ Ղեր Չորից եւ Հալե-տից: Նախագահը մնալից ֆրանսիական օրենսդրությունում Հայոց ցեղասպանության ճանաչման նախորդ երկու փուլերը, ասելով, որ թեւ 2001-ին Ֆրանսիայի խորհրդարանը Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչելու վերաբերյալ բանաձեւ ընդունեց, բայց 2012-ին երկրի Սահմանադրական դատարանը սաղալեց այդ ցեղասպանության ժխտումը փրեականացնող նոր օրինագիծը: Պահպանելով արժանապատվության սահմանները նա մեղքը չբարդեց իր նախորդ՝ Նիկոլա Սարկոզիի վրա: Վերջինս, իրոք, որուակի ժամանակ ուներ ստորագրելու եւ վերջնական տեսիլքները գործընթացը, բայց Սարկոզին, ով արցունքն աչքերին խոսաբեցել էր հայ համայնքին վավերացնել օրինագիծը, անփույթ ձգձգումների հետեւանով թույլ չվեց, որ ընդդիմադիրները բավականաչափ վճեցնեցին սաղալե բանաձեւի ընդունումը: Նախագահը ցավով հիշատակեց նաեւ «Փերին-Յեմն» դատական գործը, բնութագրելով այն դատարանում ոչ միայն Հայ դատի, այլեւ ամբողջ Ֆրանսիայի համար: Իրավական մասյաններում Ֆրանսիան ունի հրեական ողջակիզման ժխտումը փրեական-

խագահը դեմ է հիշեց, որ Հայաստանը արժանի էր Եվրոպայի մի մասնիկը դառնալու դեռ Համաեւրոպային առաջին տարեգրված օրերից, երբ մարտնչում էր Ֆրանսիայի եւ նրա դաժնակիցների կողմին, եւ Հայկական լեգեոնի եւ Ռուսական բանակի Եւրոպայում հայ ծառայողների շնորհիվ սատարեց դաժնակիցների հաղթանակին: Օլանդի նախորդները, սակայն, դրժեցին Ֆրանսիայի դատարանության ներքո Կիլիկիայի հայերին ինքնավարություն շնորհելու իրենց խոստումը, իրենց կնքած դաժնակցային դատարանությունը: Եթե Կիլիկիայի ծրագիրը հաջողությամբ թափվեր, Եվրոպան հնարավորություն կունենար ընդարձակվելու մինչեւ Փոքր Ասիա եւ այսօր Արեւմուտքը ստիպված չէր լինի Թուրքիային խնդրելու օգսվել Ինջիրիկի ավիաբազայից, որը գնվում է Կիլիկիայի հենց կենտրոնում՝ Ադանայում:

Գուցե Օլանդի ներկա խոստումը, դատարանականությունը՝ անցկացնելու նոր օրինագիծը, դատարանական վրժեքն է ներկայացնում իրենից, դրա խորհրդանիշն է: Հզորագույն իբրանությունները թույլ չեն տալիս, սովորաբար, որ կարեկցանքն ու խղճահարությունը որեւէ դեռակատարություն ունենան որուումներ կայացնելու գործում, ինչ էլ լինեն դրա հետեւան-

որ Եվրոպայում ֆաղափակությունը Եւրոպայում ներքին եւ փորձություններին միջով է անցել, հակադրեց երբ հարցը հայերի հետ է առնչվել:

Ֆրանսահայ մեր ջանասեր գործընկերները արժանի են գնահատանքի: Առաջին անգամը չէ, որ նրանք կարողանում են երկրի նախագահին մասնակիցը դարձնել իրենց կազմակերպած միջոցառմանը: Միացյալ Նահանգներում, հակառակ առաջացրած մեծ աղմուկին, հայերը կարողացան ընդամենը փոխնախագահ Ջո Բայդենին դատարանացնել ներկա գնվելու անցյալ տարվա մայիսին, Եղեռնի հարյուրամյակի հիշատակությունների Երջանակներում, Վաշինգտոնում կայանալիք ելեղեցական արարողությանը: Այդ մասնակցությունը չի կարելի համարել ֆաղափակ դրսեւորում: Գուցե մեծն էլ միասնաբար, մեկ հովանու ներքո աշխատելով Ամերիկայում կարողանանք ավելի մեծ թվով ֆաղափակների գորակոչի ենթարկել եւ ֆաղափակացնել, որդեգրի առավել հոծ ներկայություն արդարավեմ ֆաղափակ դաժնում:

Առայժմ եկե՛ք ողջունե՛ք Օլանդի երկրորդ «հայտնությունը» եւ ակնկալե՛ք, որ նա իր խոստմանը հավասարիմ կնքա:

Պետրոս, ԱՄՆ Թարգմ. Տ.Օ.

3 Դժվար է հարուստ հայ լինելը՝ գիտակցելով հեռու մնալ Հայաստանի ցավոտ խնդիրներից:

Խոսե՛ք գործարարության եւ հասարակական-ֆաղափակ գործունեության մեջ որուակի արդյունքների հասնելով, ձեռնարկչական եւ միջազգային աշխատանքի համադասարան փորձ, ազդեցիկ կապեր եւ հնարավորություններ ձեռք բերելով՝ ես մնում եմ համոզված, որ կկարողանամ Հայրենիքի օգտակար լինել որդես ֆաղափակ գործից: Սակայն նախքան վերջնական որուումն ընդունումը ես ուշադրությամբ ուսումնասիրում եմ Հայաստանի ներկա իրավիճակը, հասարակության

մեջ ֆաղափակ ուժերի դատարանությունը եւ իմ հնարավորությունները, վերջին Երջանի իմ այն նախաձեռնությունների արդյունավետությունը, որոնք կառավար են «Ազգային միասնություն» հասարակական Եւրոպայում կազմակերպչի ստեղծման եւ Հայաստանի Երջաններում դրա սարածաԵրջանային բաժանմունքների բացման, սնեսական եւ տեղեկատվական բնույթի եվրասիական նախագծերի, Ռուսաստանի եւ ԵԱՏՄ մյուս երկրների հետ արտաքին սնեսական գործընկերության ծավալների եւ ուղղությունների կոնկրետացման հետ: Տվյալ աշխատանքի արդյուն-

ների հիման վրա 2016 թվականին մեծ կընդունեմ վերջնական որուում: Մի ֆաղափակ ուժի հետ եմ հույսեր կառում: Ինձ համար գլխավոր ֆաղափակ ուժը հայ ժողովուրդն է, Հայաստանի ֆաղափակները: Եթե իմ նախընտրական ծրագիրը լինի նրանց արժանք ու հակամալի, ապա, վստահ եմ, որ հաջողության կհասնեմ: 2015 թ. դեկտեմբերի 6-ի հանրաքվեից հետո սահմանադրական փոփոխությունների արդյունքում նոր ընտրական օրենսդրությունը կբացառի առաջադրման եւ ընտրությունների մեծամասնական համա-

կան բոլոր այն կառույցների հետ, որոնք մտադր են Հայրենիքի վիճակով եւ մտադր են իրենց ավանդը ներդնել դրա բարեկամման մեջ: Խորհրդարանական ընտրություններին մեր մասնակցությունը որակադես նոր իրավիճակ կստեղծի Հայաստան-Սփյուռք փոխհարաբերություններում: Մեծն հաճախ եմ խոսում սնեսության ոլորտում դրանց արդիականացման մասին, բայց առանց ֆաղափակ համագործակցության դժվար է հաջողություն ակնկալել սնեսական եւ այլ ոլորտներում:

* Տղազրվում է կրճատումներով: Ռուս. թարգմ. Պ. Բ.

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱԼ

Թուրքական ադրանքների հեղեղն հայաստան անցյալ տարի նվազել է

Ռուսաստանի հնարավորությունները չունենալով, իսկ արժանապատվությունը՝ ոչ...

Թուրքական ադրանքներով հայաստանի առևտրային օբյեկտների եւ հասկաղես տնտեսականության հեղեղվածության մասին հաճախակի ենք խոսել: Միանշանակ է, որ իրերի մասն կացությունը վստահավոր է մեր տնտեսության եւ երկրի համար ընդհանրապես: Ցավալից այն է, որ այդ կացության միակ մեղավորը մենք ենք եւ դրանով մեղավորներ փնտրելու ու դատախազական միջոցներով խուսափելու ոչ մի փաստարկ գոյություն չունի: Ոչ մի երկիր, միություն, միջազգային կազմակերպություն մեզ չի դաջարտում թուրքական ադրանքներ գնել կամ հանգիստ անցկացնել թուրքական հանգստավայրերում: Անարթությունը, այս հարցին կարեւորություն չհաղ, գումարած ազգային արժանապատվության, դատական հիշողության բացակայությունը, մեր անվտանգության նկատմամբ բռնամիտ երկրից բխող իրական սպառնալիքին լուրջ չվերաբերվելը՝ սրանք են այն գործոնները, որոնք հնարավոր են դարձրել թուրքական ադրանքների կողմից հայաստանի խաղաղ զավթումը:

Այսպես կոչված «լիբերալների» առարկությունները եւ հողում ազատ առևտրային հարաբերությունների սրամարտության վրա, այս դեպքում ոչ այլ ինչ է, քան երեսակցություն: Բոլորին էլ հայտնի է, որ թուրքական կամայականորեն արգելում է հայկական արտադրության ադրանքների մուտքը իր երկիր՝ սահմանելով 1000 տոննա մասնաբաժնի դրանց վրա: Ավելին, Առևտրի համաշխարհային կազմակերպության անդակագրելիս, թուրքական համաձայնություն է սվել միայն այդ դրամանով՝ հայկական ադրանքների մերմուծումն իր երկիր արգելելու է: Շուկայական տնտեսության մասին խոսող «փորձագետները» սովորաբար այն մասին «մոռումն են»: Նրանց խնդիրն այլ է՝ ամեն ինչ անել հայ-թուրքական «հաշտեցման» ամերիկյան նախաձեռնությանը կյանքի կոչելու համար, կարելու չէ, թե հայաստանի ազգային-դատական օրենսդրությունը իր իրավունքները չի խախտում:

հը կոնստատիվ, թե՛ ոչ: Ինչպես: **Ինչպե՞ս է փոխվել հայաստան-թուրքական առևտրային կապերը 2015-ին: Մեր տարածաշրջանում եւ աշխարհում տեղի ունեցող իրադարձություններն ինչպե՞ս են ազդել երկու երկրների առևտրի, ավելի ճիշտ՝ միակողմանի առևտրի՝ հայաստան թուրքական մերմուծման վրա: Հարցերի դատախազները կարելի է գտնել ազգային վիճակագրական ծառայության հրատարակած տարեկան սվալների մեջ:**

2015-ին հայաստան-թուրքական առևտրաշրջանառությունը 138,5 մլն դոլար է կազմել: Դա հայաստանի ընդհանուր արտաքին առևտրի 2,9 տոկոսն է: 2014-ին թուրքիայի հետ մեր առևտրաշրջանառությունը 233,7 մլն դոլար էր, ինչն ընդհանուր արտաքին առևտրի 3,9 տոկոսն էր: Այսինքն, ընդհանուր արտաքին առևտրի մեջ թուրքիայի բաժինը նվազել է 1 տոկոսային կետով:

Հայաստանից թուրքիա արտահանումը գրեթե չի փոխվել եւ խորհրդանշական ծավալներ ունի: 2015-ին արտահանել ենք 1,497 մլն դոլարի, 2014-ին՝ 1,494 մլն դոլարի արտահանում հիմնականում չմսակաթ կաթի: Աճը կազմել է 0,2 տոկոս: Դեղի թուրքիա մեր արտահանումը թե 2014-ին, թե 2015-ին չի փոխվել, կազմելով արտահանման ընդհանուր ծավալների ընդամենը 0,1 տոկոսը:

Ինչ վերաբերում է մերմուծմանը, ադրադատ է մեզ, որ անցյալ տարի թուրքիայից հայաստան մերմուծման զգալի նվազում է արձանագրվել: 2015-ին հայաստան են մերմուծվել 137 մլն դոլարի թուրքական ադրանքներ, այն դեպքում,

երբ 2014-ին մերմուծվել էր 232 մլն դոլարի ադրանք: Փաստորեն, 2015-ին ընդհանուր 2015-ին թուրքական ադրանքների մերմուծումը հայաստան: Ներմուծման ծավալներում թուրքիայի բաժինը նվազել է՝ 2015-ին կազմելով ընդհանուրի 4,2 տոկոսը: 2014-ին այդ բաժինը ընդհանուր մերմուծման 5,2 տոկոսն էր:

Սակայն վերոնշյալը ամենափոքրն է չի նշանակում, որ թուրքական մերմուծումը արժանապատվություն է երթարկվել: Բանն այն է, որ անցյալ տարի դեղի հայաստան արտաքին մերմուծման ծավալներն են նվազել՝ 26,5 տոկոսով կամ 1 մլրդ 115 մլն դոլարով: Հետևաբար, թուրքիայից մերմուծման 41 տոկոս նվազումը նաեւ մերմուծման ընդհանուր ծավալների նվազման ազդեցությանը է տեղի ունեցել: Եթե բացառենք այս գործոնը, ադրա թուրքիայից հայաստան մերմուծումն այս տարի նվազել է ընդամենը մոտ 19-20 տոկոսով:

Եթե նկատի ունենանք, որ անցյալ տարի ցեղասպանության 100-ամյա տարելիցն էր, իսկ մերկայիս թուրքական դեմոկրատիայի զարգացումը արժանապատվություն է կատարում թուրքիայի դրա ճանաչման դեմ, սպառնալից հայաստանի համարաբար, ազակցել Ադրբեյջանին, ադրա բնական դեմ է լինել մեր կողմից թուրքական ադրանքների համընդհանուր հրաժարվելը՝ սկսած հազուսից, վերջացած կենցաղային օգտագործման զանազան ադրանքներից եւ ժամանակակից: Հայկական շուկայում կան բազմաթիվ այլ երկրների արտադրության համանման ադրանքներ եւ այլընտրանքի բացակայության մասին խոսելը

ինձնադրաբանական փորձ է: Չենք խոսում այն մասին, որ գոնե այն ադրանքների մասով, որոնց տեղական արտադրություն ունենալով, գոնե առևտրի համաշխարհային կազմակերպության թուրքական 15 տոկոսի չափով հայաստանի իրադարձությունները դեմ է հավելյալ մասնաբաժնի կիրառում, չխոսելով արդեն արգելի մասին: Եթե այդ մասնաբաժնի ավելին էլ լինի 15 տոկոսից, ոչ ոք մեզ չի կարող մեղադրել թուրքիայի հանդեպ խտրական տնտեսական փառաբանություն իրականացնելու մեջ, քանի որ այդ երկիրն արդեն հիմա է մեր նկատմամբ մասնաբաժնի փառաբանություն իրականացնում:

Ռուսական մեկ ինձնաթիռի խոցումն ու երկու զինվորականի սպանելը թուրքիայի համար տանյալ միջադրություն էր: Մենք չունենալով Ռուսաստանի հզորությունը, ռեսուրսներն ու հնարավորությունները, բայց գոնե արժանապատվություն դառնալով ենք ունենալ: Հարյուրավոր տարիներ տանյալ ենք թուրքական դեմոկրատիայի լծի տակ, միջինավոր զորքեր սվել:

2 զորի համար «Չենք գնալ թուրքիա հանգստանալու» ռուսաստանյան հասարակության արժանապատվություն էր: Թուրքական լրատվամիջոցների հաղորդմամբ, Ռուսաստանից թուրքիա հանգստացողների թիվը նվազել է ավելի քան 81 տոկոսով: Իսկ կամ սվալներ, թե ցեղասպանության 100 ամյակի տարում հայաստանից թուրքիայում հանգստացողների թիվը որքան է նվազել: Թուրքական ադրանքներ հայաստան մերկող առևտրականների մասին երեւի հարկ չկա խոսել՝ նրանց համար բոլորովին այլ «արժեքներ» են գործում:

Ռուսական գազի գնի տարբերությունը հայաստանի եւ Եվրոպայի համար

Մեզ համար 70 տոկոսով ցածր՝ 80 անգամ պակաս ծավալների դեպքում

Հայաստանին մասնակարարվող գազի գնի իջեցումն այս տարի իրական է թվում: Նման խնդիրներով հայաստանի կառավարությունը դիմել է Ռուսաստանին, ինչի նշանակությունն անդրադարձել ենք մեր նախորդ հրատարակման մեջ («Նորից դիմել ենք Ռուսաստանին՝ գազի գնի իջեցման խնդրանքով», «Ազգ», 21.01.2016թ.): Մասնավորապես մեզ էլ ինքն, որ երբ կենսական նշանակություն ունեցող հարցերում դիմում ենք Ռուսաստանին՝ «հաշտեցման» ամերիկյան նախաձեռնությանը գործընկերության ռազմավարական բնույթը», հիմնականում արժանանում ենք դրական արձագանքի:

Հայաստան մասնակարարվող գազի գնի մասին խոսելով հարկ է նշել, որ այն որդես կանոն զգալիորեն նվազ է եղել միջազգային միջին գներից: Հայաստանի դեպքում, 2015-ի հունվարից 1000 խմ գազի գինը ռուսական կողմը իջեցրեց մոտ 15 տոկոսով՝ նախկին 189 դոլարի փոխարեն սահմանելով 165 դոլար: Դա հնարավորու-

թյուն սվեց անփոփոխ դառնել բնակչությանը մասնակարարվող գազի գնը հայաստանում, ինչպես նաեւ ծածկել այն վնասները, որ կրել էր «Գազդուր»-ի հայաստանյան ձեռնարկությունը՝ «Գազդուր-Արմենիա»-ն դրամի մոտ 15 տոկոս արժեզրկումից: Տեղեկացնենք, որ հայաստանին մասնակարարվող ռուսական գազի ծավալը տարեկան մոտ 2 մլրդ խմ է կազմում: Պատկերացում կազմելու համար, թե որքանով է դա էական, համարեմք այս գինը եւ ծավալը Եվրոպական երկրներին մասնակարարվող գազի գնի եւ ծավալի հետ:

2015-ին Ռուսաստանի կողմից Եվրոպային մասնակարարված գազի միջին գինը կազմել է 238 դոլար 1000 խմ դիմաց, այն դեպքում, երբ մասնակարարված գազի ծավալը կազմել է 160 մլրդ խմ: Այսինքն, Ռուսաստանը հայաստանին գազ է մասնակարարել մոտ 70 տոկոսով ավելի ցածր գնով, այն դեպքում, երբ մեր ծավալը 80 անգամ փոքր է եղել Եվրոպային մասնակարարվող ծավալից: Եվրոպա-

յին մասնակարարվող գազի գինը տնտեսապես հիմնավորված է եւ արդարավորապես մասնակարարված գներից 6-9 անգամ ցածր: Այսինքն, նավթի գների անկումը անդրադարձնում է նաեւ գազի գնի վրա: Ինչը երևում է 2014-ին Եվրոպային մասնակարարվող գազի միջին գնից, որը կազմել էր 349 դոլար 1000 խմ դիմաց: Սա գրեթե կրկնակի բարձր էր հայաստանի՝ այդ տարում մասնակարարված 189 դոլար գազի գնից:

Սրանք են իրական գները, ի տարբերություն այն տեղեկատվությանը, ավելի շուտ՝ ուղղորդված ադրա տեղեկատվությանը, թե Ռուսաստանի կողմից Եվրոպային մասնակարարվող գազի գինը կազմում է 180 դոլար, այն դեպքում, երբ հայաստանինը՝ 165 դոլար: Իրականում միայն կանխատեսվում է, որ 2016-ին Եվրոպային մասնակարարվող գազի միջին գինը կկազմի 200 դոլար, որը վերջին 10 տարվա ընթացքում ամենացածրը կլինի:

Վերադառնալով հայաստանին մասնակարարվող գազի գնի

հարցին, ադրա դրան կառավարության վերջին միստերից մեկում երկրորդ անգամ անդրադարձավ վարչապետ Ռոբին Աբրահամյանը, ոչ միայն անհրաժեշտ, այլեւ հնարավոր համարելով հայաստանի համար գազի գնի իջեցումը: Վարչապետի այս խոսքից կարելի է երթարկել, որ արդեն կան դրական ազդակներ առ այն, որ ռուսական կողմը այս անգամ էլ կընդառաջի մեր խնդրանքին եւ որոշակիորեն կնվազեցնի գազի գինը: Թեեւ հարկ է նշել, որ այս օրերին հայկական դրամի մոտ 5 տոկոս արժեզրկումը հավելյալ խոչընդոտ է գազի գնի իջեցման համար:

Մարզահամերգային համալիրի գործարքը չեղյալ ճանաչվեց

Կառավարությունը չեղյալ ճանաչեց ՀՀ դատախազության մարզահամերգային համալիրի շինարարության համալիրի շինարարության համալիրի գործարքը: ՌՈԱԿ-ը օտարելու որոշումը: Որոշումն ուժի մեջ մտնելուց հետո 10-օրյա ժամկետում կլուծարվի համալիրի գնորդ «ՆՏԱԱ Ինվեստմենտ Գրուպ» ՍՊԸ-ի հետ 2015թ. սեպտեմբերի 1-ին կնքված անարժեք գույքի առևտրաճանաչի դրամադրությունը: Այս որոշումը դրամադրության չեղումն է այն հանգամանակով, որ «ՆՏԱԱ Ինվեստմենտ Գրուպ»-ը համալիրի ձեռք բերման համար վճարումները սահմանված ժամկետում չի իրականացրել:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱԼ

Ա. Մ.

Վերջին տարիներին, եւ մասնավորապէս «ՅՈՒՆԵՍԿՕ»-ի կողմից վստահութիւն լինելու արդիւնքն էր, որ արեւմտահայերէնի արդարեւ լայն մտադրութեան նյութ է դարձել սփյուռքում: Ըստ «ՅՈՒՆԿՕ»-ի տարածաշրջանի, թեւեւ կան որոշ նախաձեռնումներ, ինչպէս Գալուստ Գյուլբենկյան հիմնարկության հայկական բաժնի կողմից հովանավորված ծրագրերը, սակայն ներկա դարաշրջանում ստեղծված աշխարհաբարձական եւ սոցիալ-սնտեսական իրադարձությունները ստիպում են, որ լեզուն սոսկ դասավանդելուց բացի, դաստիարակվի

նր (գրաքննադատ, UCLA համալսարանի դոկտոր) եւ Սազր Արյանը (գրող, «Արեւելք» կայքէջի խմբագիր):

(բ) **Սփյուռքում արեւմտահայերէնով մտածելու-ստեղծագործելու խնդիրներն ու մարտահրավերները:** Նիսը վարել է Թեո Վան Լինդը (Օֆաֆորո համալսարանի Գ. Գյուլբենկյանի անվան ամբիոնի հայագիտության դոկտոր, գիտատնօրոյի կազմակերպիչ): Զննարկումներին մասնակցել են Գրիգոր Պըլսյանը (գրող, գրաքննադատ, դասախոս), Գրիգոր Մոնճյանը (բանաստեղծ), Լուիս Գունտալ-ճյանը (բանաստեղծ), Զիւսիան Բաշի-

(դ) **Արեւմտահայ հրատարակչության հարցեր:** Նիսը վարել է Թոմ Սամուելյանը (Հայաստանի Ամերիկյան համալսարանի հասարակական գիտությունների բաժնի ղեկավար): Զննարկումներին մասնակցել են Ժիրայր Դանիելյանը (Մեծի Տանն Կիլիկիայի կաթողիկոսության հայագիտական կրթական գրասենյակի վարիչ, խմբագիր, մասնագետ), Արամ Մեհրաբյանը (հիմնադիր-հրատարակիչ «Սարգիս Խաչենց» մասնագետ) եւ Մարտիկ Զոլախյանը:

(ե) **Արեւմտահայ մանուկ աշուրվա եւ վաղվա խնդիրները:** Նիսը վարել է

«Արեւմտահայերէնը 21-րդ դարում» Վիստորութիւն Օֆաֆորո համալսարանում

նաեւ ընդհանրապէս արեւմտահայ մշակութային կենսունակությունը, որն իր մեջ ներառում է այդ լեզվով մտածող, ստեղծագործող եւ հրատարակող մշակութային կյանքի մի նոր սերունդ:

Այս եւ հարակից այլ հարցերի շուրջ ֆննարկումներ են տեղի ունեցել այս արեւմտահայերէնի 21-ից 23-ը ընկած ժամանակահատվածում Օֆաֆորո համալսարանի հայագիտական ամբիոնի կազմակերպությամբ եւ Գալուստ Գյուլբենկյան հիմնարկության նյութական աջակցությամբ:

Վիստորութիւնը, որն ավելի գործնական եւ աշխատանքային բնույթ է կրել, քան գիտական եւ տեսական, ընթացել է հետեւյալ հիմն ծրագրերով:

(ա) **Արեւմտահայերէնի ներկա իրականությունը:** Նիսը վարել է Օֆաֆորո համալսարանի արեւելագիտության բաժնի աշխատակից, սոցիոլոգ, գիտատնօրոյի կազմակերպիչ Հրայր Զոլախյանը: Երկու տարբեր աշխատանքային խմբերի ֆննարկումներին մասնակցել են դոկտ. Անահիտ Տոնապետյանը (INALCO հիմնարկության մասնագետ, դասախոս), Ռազմիկ Փանոսյանը (սնտես Գ. Գյուլբենկյան հիմնարկության հայկական համայնքների բաժնի), Անի Կարմիրյանը (մասնագետ Գ. Գյուլբենկյան հիմնարկության հայկական համայնքների բաժնից), Խաչիկ Թեղեղյանը (Wesleyan համալսարանի դոկտոր), Հակոբ Կյուլլուճյա-

կյանը (գրող), Մարկ Նեանյանը (գրաքննադատ, դասախոս), Անահիտ Սարգիսյանը (բանաստեղծ):

(գ) **Կառույցների եւ միջոցների խնդիրները:** Նիսը վարել է Ռազմիկ Փանոսյանը: Զննարկումներին մասնակցել են Գեորգ Պարսաճյանը (Միջկազմի Անն Արքո համալսարանի հայ գրականության ամբիոնի վարիչ, դասախոս), Վարդան Մասթուտյանը (գրող, բանասեր), Գրիգոր Մոսկոֆյանը (Լոնդոնի հայագիտական ուսումնասիրությունների ծրագրի վարիչ) եւ Մարտիկ Զոլախյանը (հայկական թվային գրականության վերածակված ծրագրերի սնտես):

Խաչիկ Թեղեղյանը: Զննարկումներին մասնակցել են Վահագն Գարագաշյանը («ՅՈՒՆԿՕ»-ի տարածաշրջանի խմբագիր, բանաստեղծ), Շահան Գանսահարյանը («Ազդակ» օրաթերթի խմբագիր), Սեւան Տեյիւրեանը («Ժամանակ» օրաթերթի խմբագիր) եւ Ժիրայր Զոլախյանը («Նոր Յառաջ» օրաթերթի գործադիր սնտես):

Ներկա են եղել նաեւ Անուշ Թրվանցը («Ժամանակ» թերթի հայաստանյան թղթակից եւ «Արեւելք» լուրերի խմբագիր) եւ Վալենտինա Զալցուլարին (Ժնեւի համալսարանի դոկտոր):

Վ. ԾՈՒՆԿՅԱՆ

Ո՛չ Վրասանի թուրքացմանը

Սիրելի՛ ջալախահայություն, հայրենաբնակ եւ աշխարհասփյուռ քույրեր եւ եղբայրներ,

Տագնամիտ, անհանգստության եւ ձեռք դիմելու դաժնառո Սաակաւիլու կողմից հիմն դրված եւ Աթաւ-Կարծախ մասնակցի շահագործմամբ ակտիւության նոր առաւել վստահակոր մակարդակի բարձրացված գործընթացն է, որը մեկ նախադասությամբ կարելի է բնութագրել «դանթորիֆուսական երազանք»-ի կյանքի կոչման գործընթաց...

Սիրելի՛ ջալախահայեր, Սաակաւիլու բռնադատության տարիներին մեր ջալախահայության դայաբար, ընթանում էր «Հանուն Ջալախի հայադատական» եւ «Ո՛չ Ջալախի հայաթափմանը» կարգախոսների շրջանակներում: Այն ժամանակ մեր առջեւ խնդիր էին դրել կասեցնել, դեմն առնել Ջալախի հայաթափման հանցավոր ծրագրին, ինչը մենք հաջողեցինք, թեւ դրա համար մեզանից շատերը շատ թանկ վճարեցին:

Այսօր Սաակաւիլու ցանած սերները փարթած ծիլեր են սլել, եւ Վրասանի թուրքացումը օր-օրի ավելի է մոտենում անդառնալիության սահմանագծին: Երկրում կան 25 տարեկանից բարձր 560 հազարից ավելի չամուսնացած ֆրասոնյա կանայք եւ օրվա հացը վասակելու համար ամենամայա արագմա աշխատանքի մեկնող 18-ից 35 տարեկան մեկ միլիոնից ավել տղամարդ, թուրքազերիական կառիսալով գործող կազմակերպություններում հիմ-

նականում աշխատանքի չեն ընդունում ֆրասոնյա տղամարդկանց, Սաակաւիլու հանցավոր համաձայնության եւ օժանդակության միջոցով հանրընդհանուր նվաճման եւ ենթարկված երկրի սնտեսության բոլոր եկամտաբեր եւ ռազմավարական ոլորտները, նրանց՝ թուրքերի ու ազերիների կողմից փորձ է արվում ամեն զնով ձեռք բերել նաեւ այն մնացյալը, որը դեռեւս իրենցը չէ, այդ թվում՝ Վրասանի ամենամեծ հարստությունը՝ գյուղատնտեսական նշանակության բերրի հողատարածները:

Այսօր մեզ անհանգստացնող գործընթացը երկանոսեւ տարբերվում է նախորդից՝ իր մեջ տարունակելով վստահ եւ ստառնալի ոչ միայն Ջալախի, այլեւ ամբողջ Վրասանի, ինչու ոչ՝ նաեւ Հայաստանի համար:

Սիրելի ջալախահայեր, Եկե՛ք չհանդուրժենք, որ Ջալախում գործեն մեր ազգային ավանդույթները խեղաթյուրող հաստատություններ, դրանց թվում նաեւ հասարակաց սնտես, որոնք սկսել են սնկի ղեւ աճել նույն այդ Աթաւ-Կարծախ մասնակցի շահագործումից ի վեր:

Եկե՛ք բոլորս միասին դեմ ելնենք, արգելենք մեր տարածաշրջանում՝ Ջալախում գյուղատնտեսական նշանակության հողատարածների, անտարժ գոյի, այդ թվում բնակարանների, սնտես, սնամեծ հողամասերի եւ հասարակական նշանակության օբյեկտների՝ թուրքազերիական թիզմեւի համար նախատեսված որեւէ առժ ու վաճառք, որեւէ գործարք: Եթե մեզնեւ բան անցնում է ձեռ մտնող Դուր

հրաժարվել մեզնեւ մտնող, եթե մեզնեւ բան անցնում է ձեռ հարագափ կամ հարեւանի մտնող, բացառել մեզնեւ մայրի փայլ վստահակորության եւ հետեւմեւների մասին, համոզել, խնդրել, եւ եթե համոզելն ու խնդրելը չօգնեն, ապա դատաւորե՛ք հետեւմեւները մեզնեւ ազգադավ եւ ամբողջ հասարակության ու երկրի համար վստահակոր փայլից:

Ամենայն հարգալից վերաբերմամբ ունենալով սեփականության իրավունքի հանդեմ՝ ղեւս է հսակ գիտակցել, որ եւ ոչ մի անհաս՝ ոչ բարոյական, ոչ, առաւել եւս, առօրյա կենցաղային դժվարություններից ելնելով, իրավունք չունի, թեկուզ եւ անձնական սեփականության հաւկին, խարխելու ընդհանուր Հայրենի կայունությունը, ոչ մի հայ մարդ իրավունք չունի նախատեսելու Ջալախի թուրքացմանը:

Համատեղ բոլորս միասին, չթողնենք իրականություն դառնա համաթուրանական երազանք, այն էլ՝ Ջալախի հաւկին:

Այն, ինչ մեկ դար առաջ հաջողվեց սյունեցիներին, այսօր հաջողելու են նաեւ ջալախիցիները:

Բարձրացնենք մեր ձայնը վճռականորեն մեկ անգամ եւ ընդմիջե՛ք ասելով ոչ Վրասանի եւ Ջալախի իսլամացմանը, ոչ Հայաստանի եւ Արցախի շրջափակմանը:

Սիրելի՛ ջալախիցիներ, հանուն մեր գալի սերունդների, եկե՛ք անառիկ դատենք Ջալախը...

Վահագն ԾՈՒՆԿՅԱՆ
9 փետրվարի 2016 թ.

Դիարբեֆիի ֆրիսոնյաները երկու ֆարի արանում

Քրդերի անդաւաճում մայրաքաղաք համարվող Դիարբեֆիի կենտրոնում գտնվող հնամենի Սուր Երջանում իրարությունը ամեն ժամ կարող է փոխվել, խաղաղ օրը կարող է ավարտվել դաժնաբանական գործողություններով: Երջանը, որն այժմ ավերակների է վերածված, դաժնաբան է սանկերով եւ գրահաղթ մեքենաներով հանդերձավորված թուրքական բանակային ուժերի կողմից, իսկ ներսում Քուրդիստանի աշխատավորական կուսակցության «հայրենասեր-հեղափոխական երիտասարդների շարժումը» (YDG-H), որն «ինքնիշխանություն» է հայտարարել Երջանի մեծ մասում, երիտասարդներին հորդորել է խրամասներ փորել եւ բարիկադներ կառուցել դիմադրություն ցույց տալու համար: Բնակչության կեսից ավելին փախել է այլ վայրեր, եւ չնայած որոշակի փաստերի՝ շատ քիչ տեղեկություններ են հաղորդում տեղի ֆրիսոնյաների տառադանների մասին: Քաղաքի երբեմնի կենտրոնակ, բազմաձևական համայնքները փայլալի են:

Այս եւ այլ մանրամասների շուրջ թուրքական «Ալ Մոնիտոր» թղթակից Ամբերին «Ջամանի» հետ հարցազրույցի ժամանակ խոսել է Սուրբ Կիրակոս հայկական եկեղեցու խնամասիրությունը 2012-ից հանձն առած **Գաֆուր Թուրալը:** «Մենք այժմ գտնվում ենք երկու ֆարի, PKK-ի եւ դատարանի արանում: Բռնությունների շարունակական բնույթի հետեւում ստիպողաբար փակել ենք եկեղեցին: Մտադիր էինք եկեղեցու տարածքում թանգարան բացել, բայց հրաժարվեցինք այդ մտքից: Մտախայրում գտնվող սրահները, որ հարյուրավոր այցելուների էր ստասարկում եւ ձեռք բերած եկամուտով հոգում եկեղեցու կարիքները, այժմ անայացած վայր է դարձել: Տասնյակ հազարավոր հայեր Ցեղասպանությունից հետո մահմեդականությունը ընդունեցին անխուսափելի մահվանից խուսափելու համար: Բայց շուրջ բոլորը գիտենք, որ նրանք հայեր են: Մեր դժբախտությունն այն է հիմա, որ մեզ երբեք էլ որդես իսկական մահմեդականների չեն ընդունել, ոչ էլ հայերն են մեզ որդես իսկական հայեր ընդունել: Մենք երկուսի արանում ենք հայտնվել», ասել է նա:

«Թեւեւ մահմեդական դաժնառո մեր երիտասարդների խրամասներ փորելը չէ: Դա ընդամենը հետեւումն է այն բանի, որ կառավարությունը ֆուրդերին որդես հավասարի չի ընդունում», ավելացրել է Սուրի նախկին ֆաղաբաթ **Արդուլահ Դեմիրբազը**, ով հայ-ֆրիսոնյան համադատության կոչ է անում, եւ ով Սր.Կիրակոս եկեղեցու վերանորոգման համար դրամահավաքի նախաձեռնողներից է եղել: Նրան բազմիցս բանտարկել են կառավարությանը դեմ գնալու եւ ահաբեկչական խմբավորումներին անդամակցելու մեղադրանքով:

Իսկ բողոքական եկեղեցու հովիվ **Ահմեթ Գուլբենցը** նույն է, որ լարված դրության դաժնառո ֆրիսոնյաները ստիպված են եղել այս արի Սր. Ծննդյան տոները այլ վայրերում նշել: «Շատ ինտու անցավ: Եթե այսօր շարունակվի՝ համայնքը մահանալու է: Իսլամական դատարանը մեզ՝ «անհավասարի» ստառնալի է համարում: Այդ մասին տեսադատավորը առջանց հետաքննվում է, իսկ կառավարությունը ոչինչ չի ձեռնարկում»:

Վ. Ծ.

ՄԼԱՅՎԱԿԱՆ Ռ. ԽԱԶՍՏՐԵԱՆ

Ռազմական դասնաբան

Մասն 4-րդ

Եւ այսպէս, Պոսիմի ուղարկած ռուսական ինքնաթիռներն ու ռուսական ռազմածովային մատակարար հեռահար հրթիռները, ինչպէս նաեւ Իրանի ցամաքային ու յասուկ նշանակութեան բազմազան ստորաբաժանումները (սկզբում մօտ 4.000, իսկ ռուսական ռազմագործողութեան ժամանակահատիցը՝ գուցէ ւելի մեծ թուականակով), փրկեցին Սիրիայի նախագահին: Վերջինս յայտարարեց, որ կառավարական զօրքերը, որոնց սասարում են միջազգային ռազմական կոալիցիայի՝ դաշնակցութեան ղեկն ռուսա-

իրականացրած ցեղասպանութեան այս «թորական» Օսկենցիմը, Մայրանեկը, Բուխենվալդը, Դախաունը, Ջաֆսենհաուզէնը միաժամանակ՝ Դէյր էզ-Չօրը, Եփրատի՝ դեռ հայերի արեան համը յիշող ափերին զսնուող այս՝ մեզ համար սեւանուն փաղաքը, նոյնանուն նահանգի մայրաքաղաքը՝ դասահական չէ, որ ամուր քաղաքացուած է ԻԼԻՊ-ի եւ նրան աջակցող հակասիրիական ու հակահայկական ուժերի ամուր օղակով. հենց Դէյր էզ-Չօրում էր, որ 2014թ. սեպտեմբերի 21-ին ԻԼԻՊ-ը, նոյնիման «Իսլամական ղեկավարներ», ղայթեցրեց Սրբոց Նահասակաց հայոց եկեղեցին, որի յուշահամալիրում էին ամփոփուած Գայոց ցեղասպանութեան ժամանակ Դէյր էզ Չօրի անաղասներում ոչնչացուած հարիւր

կան ուժերին յետ մղել դէպի Յորդանանի սահմանը... Բոլոր ուղղութիւններում՝ Լաթաքիա, Զալեթ, Դէյր էզ-Չօր, Զոնն, Դարա՝ Ասադի ուժերը որոշակի յաջողութիւններ հասան... **Սակայն դիտարկենք Սիրիայի ղեկավարութեան բանակի եւ իր դաշնակիցների յաղթական ռազմագործողութիւնների արդիւններն այսօրուայ դրութեամբ:** Սիրիայի զինուժի ռազմագործողութիւնները 2015 թ. սեպտեմբերի 30-ից յետոյ գրեթէ 100 օրուայ ընթացքում հանգեցրեցին նրան, որ հակաասադական ուժերից սիրիա-ռուս-իրանական համաձայնագրութեան արդիւնքով ազատագրուեց մոտ 1.000 քառ. կմ տարածք: Նկատելի է, որ Սիրիայի Արաբական Զանաղաքութեան ամբողջ տարածքի մակերեսը կազմարել 12000 օրում (այսինքն՝ 32 տարում)...

Սա թույլ է տալիս եզրակացնելու, որ սիրիական դաշտագծը, եթէ այն աւարտուի այս տարուայ ընթացքում կամ երկարաձգուի եւս հինգ տարի, կարող է ունենալ հետեւեալ տարածքային-ազատական արդիւնքը. *ա. տարածքային ՍԱԳ-ը կբաժանուի ազդեցութեան երկու գոտի՝ ռուսական եւ ամերիկեան. ընդ որում՝ ռուսականին կսատարեն Իրանն ու եւս մի խումբ ղեկավարներ, այդ խումբը՝ որոշակի կարգաւորութիւններ. ամերիկեանին կսատարեն Թուրքիան ու Իսրայէլը, ինչպէս նաեւ Արեւմտեան որոշ ղեկավարներ.* *բ. տարածքային ՍԱԳ-ը կբաժանուի - ռուսական գոտի՝ Ասադի կամ նրան փոխարինած հա-*

Գետաբերական է, որ այն զսնուած է ՍԱԳ-ի հիսախայիմ՝ ա. փրկարական գոտում, *բ. Կամիլի փաղաքի մօտ՝ սիրիա-թուրքական սահմանին, այսինքն՝ Արեւմտեան Գայասահին մերձ:* Ի դէպ, Կամիլիից ոչ հեռու՝ թուրքաղաքական տարածքում զսնուած են Գայոց Սիջազեֆի դասնական Արուստան նահանգի խոտորագոյն փաղաքի՝ Մեքինի ակերակները... Յոյժ ուշագրաւ է, որ թուրքական կողմի բարձր ներկայացուցիչներն իրենց ամբաբոյց տալու արատաւայտեցին ռուսական կողմի՝ նոր ռազմաքաղաքային ստեղծման եւ, յասկաղէս, նրա տեղակայման այս վայրի առնչութեամբ... Սիրիայի առնուազն ռուս-ամերիկեան հնարաւոր բաժանման, իսկ հնարաւորութեան դէպքում՝ ամբողջութեամբ Ռուսաստանի «մանդատի» ներքին անցնելու մասին եզրակացումներ անելուն նպատակով է այն կարեւոր հանգամանքը, որ Սիրիայում ռուսական ուժերի մասնակցութիւնը, ըստ երեւոյթի, չի սահմանափակուում դարգաղէս ռազմաօդային կամ հեռահար բալիստիկ հրթիռային հարուածներ հասցնելով, ինչպէս նաեւ ռուսական ԶՕՊ-ի եւ հակահրթիռային հզօր կայանների ու ռազմածովային ուժերի ուղղակի աջակցութեան արդիւնքով: Այս առումով յասկանական է 2015թ. դեկտեմբերին Կրեմլում Վլադիմիր Պուտինի կողմից իր փաջարի զինծառայողներին դարգաւարելու արարողութեան ժամանակ ՌԴ նախագահի արած յայտարարութիւնը. Սիրիայում ռուսաստանեան զինծառայողների «աշխատանքը» «էականօրէն ազդում է իրաւիճակի վրայ» եւ նրան «ըստ էութեան, ղեկավարում են սիրիական զինուած ստորաբաժանումները»: Եիտեւ, դրանից որոշ ժամանակ անց ՌԴ նախագահի մամուլի փառսուղար Դմիտրի Պետրովը փորձեց այլ կերպ բացատրել Ռուսաստանի առաջնորդի արտայայտութիւնը: Ըստ նրա, վերջինս «բացարձակապէս չի նշանակուում», թէ ռուսաստանցի զինծառայողները ղեկավարում են Սիրիայի բանակը: «Բնականաբար, երբ իրականացուում է յարձակողական գործողութիւններով օդային աջակցութիւն, ապա ընթանում է տեղեկատուութեան փոխանակում. ահա սա է նկատի առնուելը»: Ի դէպ, համաշխարհային լրատուագրութեան հեղինակաւոր դերակատարներից «Ռոյթթըր»-ը՝ յղում անելով ՍԱԳ-ի ղեկավար հեռուստատեսութեանը, ինչպէս նաեւ Մեծ Բրիտանիայում տեղակայուած «Մարդու իրաւունքների սիրիական դիտարան» իրաւապաշտպան կազմակերպութեանը, հաստատել է, որ ՍԱԳ-ի բանակը գրաւել է Ար-Ռաբիա փաղաքը: Ընդ որում, վերոյիշեալ «Մարդու իրաւունքների սիրիական դիտարան» իրաւապաշտպան կազմակերպութեանը հաղորդել է, որ ՍԱԳ-ի բանակի յարձակումը կատարուել է ՌԴ օդուժի աջակցութեամբ: Բացի այդ, իրաւապաշտպանները հաղորդել են, թէ ռազմագործողութիւնը ղեկավարում էին ռուս սղանները:

Սիրիական ռազմաճակատում կարող է վճռուել Մերձաւոր Արեւելի ճակատագիրը

Կամ Ռուսաստանը Մերջաւոր Արեւելում չգտնուի փոխարինել ԱՄՆ-ին

կան եւ իրանական ռազմուժի, յարձակում են «գործնականում բոլոր ռազմաճակատներում»:

Այս յարձակման մասնակցող իրանական ռազմուժի աջակցութեամբ Ասադի ուժերն սկսեցին հակաասադական ուժերին ճնշել միանգամից մի քանի ուղղութեամբ.

ա. Լաթաքիա ծովափնեայ նահանգում, որտեղ տեղակայուած է ռուսական առաջն միակ փաստօրէն՝ օդացամաքային ռազմաքաղաքային Սիրիայում, ինչպէս նաեւ Տարսուս ռազմածովային քաղաք, որը կաղում է Սիրիային եւ այստեղ գործող ռուսական ռազմուժին Սիջերկական ծովի եւ այնտեղ գործող ռուսական ռազմածովային ուժերի հետ. Լաթաքիա նահանգում է Կիլիկիայի հայկական թագաւորութեան վերջին դասաւոր հողը՝ Քեսաղ հայաբնակ փաղաքով. Լաթաքիան, Լիբանան ղեկավարում են միասին Թուրքիային, ուստի եւ ՆԱՏՕ-ին կտրուում է Իսրայէլից՝ վերջինիս հետ ցամաքային ուղղակի սահման ստեղծելու նրանց հեռահար ղալանների առումով. Լաթաքիա նահանգում 2016թ. յունուարի 12-ին ասադական ուժերը ազատագրել են Սալամ փաղաքը, իսկ 2016թ. յունուարի 25-ին՝ նաեւ ռազմավարական նշանակութեան Ար-Ռաբիա փաղաքը, որը զսնուում է Լաթաքիա նահանգի հիսախայիմ, դրանով իսկ ուղի բացելով՝ դուրս գալու անմիջականօրէն սիրիա-թուրքական սահման... **բ. Զալեթի նահանգում,** որտեղ Սիրիայի նախագահի նստավայրերից է եւ սիրիական զինուած ուժերի գլխաւոր քաղաքը. հենց միայն այսօրուայ բաւարար է այդ ուղղութեան կարեւորութիւնը հասկանալու համար. դրանց անկումը կարող էր կործանման հասցնել Սիրիական ղեկավարութիւնը՝ «լիբիական փառքերը զնջելով» կամ ընդհանրապէս փառքերը զնջելով այն՝ որդէ միասնական ամբողջութիւն:

հազարաւոր հայերի մատուցմանը եւ եղեռնը հաւաստող բազաթի վաւերագրեր՝ հսկայական քանակութեամբ իրեղէն, փաստաթղթային աղացոյց եւ զենեկակարան միւս, որը ղեկ էր ոչ թուրքերին, ոչ էլ նրանց մեղսակից միւս ուժերին... Գեղեցիկ միայն այսօրուայ բաւարար է հայերիս հասկանալու, որ ԻԼԻՊ-ը դա Թուրքիան է, ինչպէս նաեւ Գայոց ցեղասպանութիւնը կատարած ու մեղսակից միւս ուժերը... Ռուսական օդուժի հարուածները եւ Դէյր էզ-Չօրին անկարգելներով ուղարկուած բազում տանուած «Բայազետ»... Ասում են, յանցագործը անկախ իրենց, ցանկանում է վերադառնալ այն վայրը, որտեղ կատարել է իր ուժերը. դասահակաւ է, արդէօք, թուրքերի ձգտումը՝ ներխուժելու եւ զաւթելու Դէյր էզ-Չօրը՝ թէկուզեւ ԻԼԻՊ-ի ձեռքերով... Գուցէ դեռ դասահանում են ինչ-որ հետեւ զնջելու խնդիր կա՞յ... ոչ միայն թուրք-օսմանակաւ ուղարկողներին հետեւում...

դ. Զոնն նահանգում. 2015թ. հոկտեմբեր-նոյեմբերին Ասադի ուժերի եւ ռուսական օդուժի հարուածները հանգեցրին նրան, որ դեկտեմբերի 9-ին Ասադը Զոննից՝ հակաասադական «յեղափոխութեան մայրաքաղաքից» դուրս մղեց հակաասադականներին՝ այդ թումը՝ ԱՄՆ-ի սիրելի «Սիրիայի Ազատ բանակին», սխառտեցակ «Ար-Ռաբիայի» սիրիական ժառանգորդներին, թէ ղեկ վերջիններիս ձեռքում, ցաւօք, դեռ մնում էին փաղաքի հիսախայիմ արտարձանները.

ե. Դարա նահանգում. 2016թ. յունուարի 26-ին ազատագրուել է Շէյխ Սիսին փաղաքը, որը վերահսկում է ՍԱԳ-ի Ալ-Կունայսրա (տարածքի ակելի քան 60%-ը՝ Իսրայէլի կողմից զինակալուած է), Դարա, Աս-Սուվայթա նահանգները կաղող ռազմավարական մայրուղին. այսինքն՝ կառավարական ուժերը սկսում են հակաասադա-

Սիրիայի Ասադական Զանաղաքութեան վարչական փառքերը

մում է մօտ 185 180 քառ. կմ: Այդ տարածքից գրեթէ 90.000 քառ. կմ ընկել էր ԻԼԻՊ-ի ձեռքը: Ի դէպ, եւս 1.150 քառ. կմ տարածք դեռ 1967 թ. «Վեցօրեայ դաշտագրում» արդիւնում զինակալուել էր Իսրայէլի կողմից: Ըստ մեր ունեցած որոշ տեղեկութիւնների՝ Սիրիայի Արաբական Զանաղաքութեան տարածքի գրեթէ 30 տոկոսը, այսինքն՝ գրեթէ 60.000 քառ. կմ, վերահսկուում է փրկարի կողմից: Եւս մօտ 10 տոկոսը, այսինքն՝ գրեթէ 18.000 քառ. կմ զսնուում է այլ հակաասադական ուժերի վերահսկողութեան ներքին: Այսինքն՝ Բարա Ասադը վերահսկում է ՍԱԳ-ի տարածքի մօտ 20-30 տոկոսը, ինչը կազմում է գրեթէ 50.000-60.000 քառ. կմ: Սիրիական տարածքի ազատագրման տեղը, ինչպէս տեսանք, 100 օրում կազմում է մօտ 1.000 քառ. կմ: Մնում է ազատագրելու եւս 120.000-130.000 քառ. կմ: **Ներկայիս յարձակման տեղերի դէպքում հարկաւոր է 120 անգամ 100 օր:** Ուստի, եթէ ոչինչ չփոխուի ոչ դրական, եւ, յասկաղէս՝ ոչ բացասական ուղղութեամբ, ապա Ասադի կողմնակից ուժերին կյաջողուի ամբողջ ՍԱԳ-ի տարածքն ազա-

մանման մի ուժի գլխաւորութեամբ, - ամերիկեան գոտի, - թուրքական գոտի, - փրկարական գոտի, - չի բացառուում, որ Իսրայէլը, յատեմտեցնելով Գոլանի բարձունքների նկատմամբ իր սիրաղեցութիւնը, նաեւ կընդլայնի իր գոտին... - չի բացառուում նաեւ դրուական ինչ-որ մարիոնետային ղեկարգութեան ստեղծումը՝ Իսրայէլի կամ ԱՄՆ-ի վերահսկողութեան ներքին: Այդ եզրակացութիւնների համար փաստարկ կարելի է համարել նաեւ այն, որ ըստ բաց արդիւններում տարածուած տեղեկատուութեան, ՌԴ-ն եւ ԱՄՆ-ն միաժամանակ նախաձեռնել են սեփական ռազմական քաղաքների ստեղծումը Սիրիայի հիսախայիմ՝ միմեանցից գրեթէ 50 կմ հեռաւորութեամբ: Գետաբերական է, որ ռուսական քաղաքային ռազմաօդային քաղաքից եւ Տարսուսի ռազմածովայինից յետոյ դառնում է Սիրիայի ցամաքային՝ ծովից բաւարար հեռու տարածքում զսնուող առաջին, իսկ ընդհանրապէս՝ ՍԱԳ-ում զսնուող ռուսական երրորդ ռազմաքաղաք:

Սիրիայի առնուազն ռուս-ամերիկեան հնարաւոր բաժանման, իսկ հնարաւորութեան դէպքում՝ ամբողջութեամբ Ռուսաստանի «մանդատի» ներքին անցնելու մասին եզրակացումներ անելուն նպատակով է այն կարեւոր հանգամանքը, որ Սիրիայում ռուսական ուժերի մասնակցութիւնը, ըստ երեւոյթի, չի սահմանափակուում դարգաղէս ռազմաօդային կամ հեռահար բալիստիկ հրթիռային հարուածներ հասցնելով, ինչպէս նաեւ ռուսական ԶՕՊ-ի եւ հակահրթիռային հզօր կայանների ու ռազմածովային ուժերի ուղղակի աջակցութեան արդիւնքով: Այս առումով յասկանական է 2015թ. դեկտեմբերին Կրեմլում Վլադիմիր Պուտինի կողմից իր փաջարի զինծառայողներին դարգաւարելու արարողութեան ժամանակ ՌԴ նախագահի արած յայտարարութիւնը. Սիրիայում ռուսաստանեան զինծառայողների «աշխատանքը» «էականօրէն ազդում է իրաւիճակի վրայ» եւ նրան «ըստ էութեան, ղեկավարում են սիրիական զինուած ստորաբաժանումները»: Եիտեւ, դրանից որոշ ժամանակ անց ՌԴ նախագահի մամուլի փառսուղար Դմիտրի Պետրովը փորձեց այլ կերպ բացատրել Ռուսաստանի առաջնորդի արտայայտութիւնը: Ըստ նրա, վերջինս «բացարձակապէս չի նշանակուում», թէ ռուսաստանցի զինծառայողները ղեկավարում են Սիրիայի բանակը: «Բնականաբար, երբ իրականացուում է յարձակողական գործողութիւններով օդային աջակցութիւն, ապա ընթանում է տեղեկատուութեան փոխանակում. ահա սա է նկատի առնուելը»: Ի դէպ, համաշխարհային լրատուագրութեան հեղինակաւոր դերակատարներից «Ռոյթթըր»-ը՝ յղում անելով ՍԱԳ-ի ղեկավար հեռուստատեսութեանը, ինչպէս նաեւ Մեծ Բրիտանիայում տեղակայուած «Մարդու իրաւունքների սիրիական դիտարան» իրաւապաշտպան կազմակերպութեանը, հաստատել է, որ ՍԱԳ-ի բանակը գրաւել է Ար-Ռաբիա փաղաքը: Ընդ որում, վերոյիշեալ «Մարդու իրաւունքների սիրիական դիտարան» իրաւապաշտպան կազմակերպութեանը հաղորդել է, որ ՍԱԳ-ի բանակի յարձակումը կատարուել է ՌԴ օդուժի աջակցութեամբ: Բացի այդ, իրաւապաշտպանները հաղորդել են, թէ ռազմագործողութիւնը ղեկավարում էին ռուս սղանները:

ՀԱՍՏԻԿ ԳՈՒԼԱԿՅԱԼ

Հերոսի ու հերոսականության թեման ինձ համար ամենաիրականներից է: Եվ թող զարմանալի չթվա, որ այդ թեմային, այնուամենայնիվ, ոչ այնքան հաճախ են անդրադառնում: Պատճառները մի քանիսն են: Առաջին՝ ամեն անգամ ինձ համար առկա է քաղաքական հարցադրումը՝ «Ունե՞մ, արդյո՞ք, իրավունք մեզ մասին գրելու»: Ես, առհասարակ, չեմ կարելու, թե ինչ են ասում, այլ ո՞վ է ասում... Երկրորդ՝ դժվար է հասկալից հոգեբանական ծանր արգելադրանքները հաղթահարելու դաժնը, եթե, մասնավորապես, հերոսը քաղաքականակից է, եւ դու հարմար ես մասն: Պարտք էս, որովհետեւ նա իր կյանքը զոհաբերեց հայրենիքի փրկության ու բարոյության եւ քաղաքականության ու բարեկեցության համար: Պարտք էս, որովհետեւ նա հարազատները ողջ են, քո կողմին են, եւ մի քանի մեղքի զգացումով ես ամբողջ, որ նա չկա, իսկ դու կաս, ամբողջ ես (այս մասին բազմիցս ու արթն առթիվներով եմ ասել), եւ

դառնում եմ մտավորականի երանելի տեսակի՝ Դավիթի կերպարին, երբ ավելի զիջում եմ մասին ու ավելի շատ ասելիք ունեմ, ցավով, սիկլով եմ մասն այլեւ մեզ հետ չէ: Եվ ես այսօր ոչ թե հոգու դարձ եմ կասարում, այլ իմ սիրելի հերոսին կրկին ներկայացնում եմ հանրությանը՝ որդես հայի ազնվական տեսակի, ու հասկալիցս ուզում եմ, որ նա մասին իմանա մեր երիտասարդները: Դավիթը զոհվեց համար օրինակելի կերպար է, իսկ աղջիկների համար՝ զոհամարդու իդեալ:

Այո, հայի ազնվական տեսակ... Սա այն տեսակն է, որը եղբ մի քանի արեւելացու է՝ անկախ այն բանից՝ նա ո՞րք է, քո կողմին է, թե՞ արդեն անմահության ճանապարհին է կամ էլ միացել է անմահներին: Սա այն տեսակն է, որը եթե անգամ զոհվում է, երբեք չի մեռնում, ամբողջ էս ամբողջում է ի՞նչ գործով, ի՞նչ կենսագրությամբ: Սա այն տեսակն է, որը մեզ համար ամբողջ է Փառքի սառնարում, որի դռները կրկին վրա հար բաց են. նա թափվելու ոչինչ չունի... Ավելին, հայի այս տեսակը մեր վերջին ազատամարտի, առայժմ մեր վերջին ազատամարտի ժա-

սիսուն՝ ուսումը շարունակելու. նա առաջ բացվել էին գրական աշխարհի ու կինոյի դռները: Բանում նա գրած «300 վայրկյան» վիդեոյի հիման վրա Օրթոսյուն նկարահանվեց նույնանուն ֆիլմը: Ինչ ծագրեր ունեւ իրականացնելու... Բայց սկսվեց դասերազնը... 1990-ին մեկնեց ռազմաճակատ՝ առաջադաս գիծ՝ անդամագրվելով «Անկախության բանակին»: Լեռնիկ Ազգային իրա-մանասարությանը, արդա՝ «Տիգրան Մեծ» ջոկատին՝ բազմիցս փայլելով իր արիության ու ռազմական տղամարդկային լիցքությամբ ու հասունությամբ...

Նրա կյանքը ռազմաճակատում Վարդան Դերիկյանը (դասերազնի սարիներին՝ ռազմական թղթակից) անվանել է «Երկ հրավառություն, որն արտաբանական ոչ միայն զենքով, այլեւ իր խոսքով եւ լուրջությամբ, որով նա կյանքի վերջին ամիսներին անհոգեբար մի հորդամբ հաջողեցին մեկը մյուսին...»: «Նա չհամակերպվողներից էր» հողվածում, Վ. Դերիկյանը գրում է. «Նրա լուրջությամբ այնքան զգացվեց Արցախյան դասերազնի մնացյալ սարիներին, բայց եւ առավել

ասդի՝ Լեռնիկ Ազգային դորոցը... Լեռնիկը սկզբում նրանց ընտանիքի բարեկամն էր, արդա Դավիթի ընկերն ու ուսուցիչը, խորհրդատուն ու հրամանատար...

Չգիտեմ՝ որքանով է ճիշտ, նոր-նոր առաջին դասարան ընդունված Դավիթին ուսուցչուհին հարցրել է, թե ի՞նչ հեղինակ գիտե: Պատասխանել է. «Ուզում եմ դասընթացը թեմային գրավման դասնությունը»: Ժամանակին նման արտաբանություններին ուսուցչություն չես դարձնում, չես արժեւորում: Բայց սարիներ անց, երբ մարդն արդեն հյուսել է իր կենսագրությունը՝ սերտաճելով դասնությունը, յուրաքանչյուր չնչին ու աննշան թվացող դեպք իմաստավորվում է այլ կերպ, ձեռք բերում խորհրդավոր կամ փիլիսոփայական իմաստ ու նշանակություն, մտնելով տեղի քաղաքացիությանը: Դավիթը բացառությունն է այդ շարքում:

Ես հասուն վերաբերմունք ունեմ գաղափարական, բնադաս ու ստեղծագործող անձանց նկատմամբ: Դավիթն օժտված էր այդ հասկանիչներով: Գրել է կինոսցենար, դասնվածներ եւ բանաստեղծություններ, համակարգչային խաղ է

Երբեք եւ ոչ մի տեղ առանց ազգային մտավորական հերոսների...

Դավիթ Սարապյանի (Դեւ) ծննդյան 50-ամյակի առթիվ

մանակ էլ ավելի մաքրագործեց Արցախի ամեն մի թիզ հողը՝ դարձնելով այն ավելի սրբազան. այնտեղ ազգի բազում նվիրյալ զավակների արյուն է թափվել... Դավիթի դարազայում մեր կորուստն առավել ծանր էր, որովհետեւ նա իր ծնողների միակ զավակն էր, իսկ ինքն այդպես էլ չհասցրեց ընտանիք կազմել, ծնող դառնալ: Այսինքն՝ Սարապյան այդ ընտանիքի զենքերն այլեւ չեն փոխանցվելու: Դավիթը չունեցավ իր շարունակությունը... Ահա թե ի՞նչն է ողբերգականը...

Սարապյան կողմից նա սերում է Արցախի մեկնների տոհմից. փառապատիվ նախնիներ ունեւ Պողոս բեկ եւ Դանիել բեկ Փիրումյաններ, Մելիք Բայանդուր, որոնց նմանվել տրազում էր... Հայրական կողմից՝ Պետրոս Աղանյան, Հակոբ Գյուրջյան, Կարո Հայաթյան... Ծնվել է 1966 թ. փետրվարի 4-ին, Երեւանում՝ Էդուարդ եւ Էմմա Սարապյանների ընտանիքում: Հայրը 1960-ական թթ. Երեւանի գլխավոր ճարտարապետն էր, մայրը՝ համալսարանային առաջին կին կիբեռնետիկներից, որը 25 տարեկանում դասադասն էլ թեկնածուական աստիճանություն, բավական երիտասարդ՝ դեկավարել ակադեմիկոս Անդրանիկ Իսսիֆյանի հիմնադրած Էլեկտրամեխանիկայի համաձիպեմական գիտահետազոտական ինստիտուտը:

Հոգր գեներ ժառանգած Դավիթին բուրն էին խոստումնալից արդազ գուրաւ կուն... Դեւ դասանի՝ բոլոր մարզաձեւերը փորձելուց հետո ընտրեց արեւելյան մարտարվեստը: Շուտով նա դարձավ նախ՝ դասարանի, արդա՝ Ձերժիսկու անվան դորոցի, որտեղ սովորում էր, խիղձը, հիացնելով թե՛ ընկերներին, թե՛ ուսուցիչներին, թե՛ մարզիչներին: 1982-ին ընդունվեց Երեւանի դոլիտեխնիկական ինստիտուտի կիբեռնետիկայի ֆակուլտետը, բայց շուտով հասկացավ, որ իր տեղը գրականությանն է արվեստի բնագավառում է... Երկրորդ կուրսում գորակոչվեց բանակ, թեւ բոլոր հիմներն ունեւ ծառայությունից ազատվելու... Դավիթն իր ազգային-ազատագրական դայաւն սկսեց սովետական բանակում՝ ազգամիջյան հակասությունների հողի վրա... Մեն մեկան մարտնչելով 10-հոգանոց այլազգի ունակի դեմ՝ ազնիվ, սկզբունքային, ազգային հարցում փոխզիջումներ չընդունող երիտասարդն աստեաբար դասերազնից իր մարդկային ու ազգային արժանադասվությունը, որի համար չորս տարի անցկացրեց անազատության մեջ՝ չկոտրվելով, բարոյական իր կերպն ու մտավորականի իր ազնվագոյն տեսակը դաժնաբարեցրելով անաղարս...

1989-ին Դավիթը չվերադարձավ ինս-

զգացվեց դասերազնից հետո, որովհետեւ դասերազնից հետո չհամակերպվողներից էր իր վերադարձան եւ, դժբախտաբար, նրանցից շատերն էլ համակերպվողներ դարձան:

Ժամանակին, երբ չգիտեի Դավիթ Սարապյանի մասին, ծանոթ էի նա մարտական ընկերներից մի քանիսին՝ բոլորն էլ «Տիգրան Մեծ» ջոկատից. հարցազրույց եմ վարել Եսաբի ղեկ շրջանակից Եսաբի Տիգրան Սարապյանի հետ, առթիվներ են եղել գուրուցելու գոհված մյուս զինակցի՝ Գուսանի՝ Արսակ Օհանյանի հետ... Ինչ հրաշալի երիտասարդներ էին...

Մի անգամ, Դավիթ Սարապյանի հիշատակին նվիրված «Դեւ» ժողովածուն (2006, կազմող՝ Էվելինա Մելիքյան) տեսնելով սեղանիս, իմ ընկերներից Վարդան Նիկողոսյանը, ցավի ու հիացմունքի ինչոքիսի՝ խոսեւ ասաց թե՛ Դավիթի, թե՛ Գուսանի մասին... Գուսանի հետ համեմատաբար ավելի էր շփվել Շահումյանում՝ Թողանի բարձունքի կրակակետերը լրեցնելիս: Այնտեղ է տեսել Դավիթին, որին դրական առումով դիվային, այնինքն՝ վերամարդկային եզակի հասկանիչներ վերագրեց՝ ասելով՝ հայի այդպիսի տեսակի հազվադեպ ես հանդիպում, ընդգծելով թե՛ նա առնականությունը, թե՛ նրա արագագոյությունը, թե՛ մյուս առափնությունները: Հասկալիցս Դեւի կերպարը նա համար դարձել է անմոռաց: Հավանաբար նման մարդկանց եմ անվանում «սրբազան խեմբեր», առանց որոնց մեր կյանքն անզույմ կլինեւ, անհամ ու անհրապույր, գուրեւ եւ անբովանդակ...

Բարոյական դարձ էին կասարում նրան... Ցնցող է Հարութի Երզանի Տող գյուղի ազատագրման դասնությունը... Եզակի ռիսկի դիմելով՝ Դավիթը մեկ մեկան մոտեցել է իր դաժնական սանը, որն աղբերջանցի թուրերը դարձրել էին Եսաբ, ու դայթեցրել՝ փլասակներում թողնելով սասնյակ օժոն-ականների... Դավիթը մասնակցել է Շահումյանի Բուզլուխ, Մանաշիկ, Դարաչիմար, Սարիսու, Էրեջ գյուղերի ինքնադասադասական կռիվներին: 1991 թվականի դեկտեմբերի 10-ին Թողան գյուղի համար մղվող մարտը նա համար վերջինն էր...

Ինչոքեւ վկայում են Դավիթին ծանաչողները, երբ ամեն անգամ փորձել են նրան համոզել, որ այլեւս մարտադաս չնեկնի, ասել է՝ եթե արդազայում իր երեխաներն իրեն հարցնեն, թե ինչով է զբաղված եղել ինքը Արցախյան ազատամարտի սարիներին, ի՞նչ կողաաստիանի նրանց... Դավիթն այլ կերպ չէր էլ կարող լինել, որովհետեւ նա անցել էր նաեւ Արցախյան ազատամարտի թերեւս ամենադայթան

հորինել, նկարել է... Արվեստագետ էր՝ բարձր դասական իմաստով... Նրան էլ ավելի սիրեցի, որովհետեւ այդ առնական երիտասարդը ծաղիկ շատ է սիրել:

Դուսական «Նովի մի» ամսագրի թղթակից Նիկոլայ Կալինկինը 1991-ի հունիսին գործուղվել է Արցախ՝ լուրագրություն «թե՛ կեսում» տեղի ունեցող իրադարձությունները: Այդ մասին իր հողվածում նա գրել է. «Ես այն ժամանակ աղոտակերպություններ ունեւ, թե ինչ է կասարվում Արցախում: Բայց Դավիթը կարողացավ շատ հստակ եւ համոզիչ կերպով ներկայացնել խնդրի էությունը: Իմ դասկերացմամբ՝ նա մարմնավորում էր հերոս մարտիկի հավաքական կերպարը, կերպար, որն անասանան հարգանք եւ հիացմունք է առաջացնում: Շփվելով Դավիթի հետ՝ հասկացա, որ, ի դեմս նրա, ձեռք եմ բերել խելացի, հետաքրքիր, արժեւավոր, իսկական ընկեր, որն ինձ համար դարձավ մերիմ ու թանկ: Այդ դասադառնով էլ նա գոհվելու մասին լուրն ինձ ցնցեց»:

Դավիթ Սարապյանի գիտակցական կյանքը բավական կարճ էր, բայց իր արդաժով այն իմաստավոր էր այնպես, որ իր գոհվելուց հետո էլ նա չի մահացել: Ավելին, մարդու այս տեսակը ֆիզիկական մահից հետո ամբողջովին մի երկրորդ շատ ավելի ուսուցողական կյանքով, որը ոչ թե նրան է հարկավոր, այլ մեզ՝ արդողներին: Այդ առումով շատ ես ափսոսում նա արդաժ կարճ սարիների համար, որովհետեւ երկար արդեւոր դեմքում ավելի շատ դասեր կար մեզ...

«Պատերազմում կարելի է հաղթել առանց հանձարի, բայց առանց հերոսների՝ անհմար է»: 20-րդ դարի մեր վերջին օձյալ Սոյաբարեթի՝ Գարեգին Նժդեթի անմահ խոսքերից է: Դավիթի նման հերոսներն են միշտ կերել մեր բոլոր հաղթանակները՝ իրենց կյանքի գնով. ողջերը դարձան մեր միշտ հիշելու նրանց ու խոնարհվել այդ նվիրյալների սրբազան հիշատակի առաջ...

Հիմա՝ խաղաղության (Ասված սա խաղաղություն համարի) դայանաներում, առավել շատ եմ գոյում նրանց կարիքը. մեզ օղի ղեւ հարկավոր է մտավորականի այդ տեսակը, որովհետեւ այսօր հերոսի հասկալիցս այդ տեսակի բացակայությունից եմ տառադում ու տոչորվում: Մեմ ազգային բազմաթիվ չլուծված հարցեր ունեմ, առափնություն ունեմ, ճանադարի ունեմ անցնելու, իսկ առանց նրանց տեղ չեմ հասնի: Ուսի Գարեգին Նժդեթի հանգույն ուզում եմ ասել՝ երբեք եւ ոչ մի տեղ առանց ազգային մտավորական հերոսների...

Եվրոպան վերջերս ցնցվում է ներգաղթյալների և սեղական բնակչության բախումներից: Ավելի ու ավելի հաճախակի են դարձել սառը և հրաձգային զինատեսակների կիրառության դեմքերը: Տարսեսակ զենքերի թափանցարկը հասել է ամնախաղեղ չափերի: Այս իրադրությունը գլխավոր դեր է խաղում այն է, որ Եվրոմիության երկրների իշխանությունները չեն կարողանում երաշխավորել իրենց ֆաղափարների անվտանգությունը: Ուստի վերջիններս թափառվում են ինֆոուրյունաբար հեռու մղել եվրոպական հնարավոր հարձակումները: Եվրոպացիների ինֆոապացումային եղանակները սարքեր երկրներում ունեն իրենց յուրահատկությունները:

Մարմանդ ջրում

Ավստրիան իրավամբ համարվում է Եվրոմիության ամենից համազօր, խաղաղ և բարեկեցիկ երկրներից մեկը: Սակայն անցյալ տարվա ամռանը և առաջիկա ամիսներին այդ երկրի հանրապետությունը հայտնվեց Մեծապոլո Արեւելից եկած հարյուր հազարավոր գաղթականների ճամադարի: Հոկտեմբերին Լինց ֆաղափ Հանրային կարծիքի հետազոտման ինստիտուտի

ժեռում: Դրանից հետո նրանք ամեն տարի մասնակցում են հավաքների և վերադարձի մասին քննարկում: Նրանք իրենց ինֆոազոտում են հրացանները դառնում են սենյակում:

Չնայած սնային թափանցելի զինանոցների գոյությանը, անցյալ տարվա Եվրոպայի 12 կանտոններում զենքի վաճառքն ավելացավ միջինը 20 տոկոսով, իսկ Վո կանտոնում՝ անմասնադեմ 70 տոկոսով: Հասկանալի է, որ դա փարիզյան ահաբեկչությունների արածագանին է: Համադարձությունը Եվրոմիության անդամ չէ, բայց մասնակցում է Շենգենի համաձայնագրին, և ներգաղթյալները որոշակի հմտություններ բանեցնելով կարողանում են հասել երկրի սահմանները: Առաջիկա ամենաչեզոք դերակրության բնակիչների երկրորդը խորացան ամանորյա տների ժամանակ Ցյուրիխում (ինչպես Գերմանիայում) կանանց վրա կատարված հարձակումներից:

Պերմանական կարգուկանոն

2002 թ. ադրիյան Գերմանիան փոփոխություններ կատարեց զենքի հետ կապված օրենքում: Կանոնները կտրուկ խստացվեցին: Դա կապված էր թափանցանքի:

չունեն: Վիճակը միանգամայն ուրիշ է հարեան Դանիայում: Այնտեղ վերջերս բռնաբարության փորձ կատարվեց Սեններբորգ ֆաղափ մի 17-ամյա բնակչուհու նկատմամբ: Աղջիկը գազաբալոնիկից գազայնացրեց հարձակվողի դեմքին, որն արտաբերվել էր փախուստի դիմաց: Իսկ աղջիկը դասական կարգով դարձավ 500 կրոն (մոտ 75 դոլար) տուգանք վճարել, քանի որ Դանիայում գազաբալոնիկների օգտագործումն արգելված է:

Մկանդինական սափարյուն ջրում

Ռուսաստանի սահմաններն անընդմեջ փակվում են ֆաղափներում տարածվող արձանագրվեց հրազենի վաճառքի մոտ 50 տոկոսանոց աճ: Եվ դարձյալ ամեն ինչի դասձառը գաղթականների զանգվածային ներհոսն է, սլյալ դեմքում՝ Ռուսաստանի սարածից: Տեղական իշխանությունները հաղորդեցին. «Բնակիչները դժգոհում են Սբ. Ճննդան տնի և ֆրիսոնեական այլ տների ժամանակ որոշ գաղթականների դրսևորած անվայել դաժակներից: Բացի դրանից, շատացել են գաղթականների հետ վեճերի ժամանակ զենքի կիրառման դեմքերը»:

Ներգաղթի ալիքը եվրոպացիներին դրոյում է գինավել

անցկացրած հարցումը ցույց տվեց, որ ավստրիացիներն ամենից ցածր վախենում են մահնդեղական գաղթականների զանգվածային ներհոսի հետևանքով հասարակության հնարավոր իսլամացումից և հանցագործությունների աճից: Փարիզի նույնպեայն ահաբեկչությունները միայն խորացրին ավստրիացիների տագնապները, իսկ այն հաղորդումները, որ Չալցբուրգում (Մոցարտի ծննդավայրում) ձերբակալվել են այդ ահաբեկչությունների հետ կապված կասկածյալներ, լցրին համբերության բաժակը:

բալկանյան երկրներից Գերմանիա թափանցած «գոր» ու «սե» զենքերի թվի աճի և Արեւելյան Եվրոպայից բերված զենքի մասնաճեղծության հետ: Տարբեր սլյալների համաձայն, այդ ժամանակ Գերմանիայում հայտնվել էր մինչև 1 կես միլիոն չգրանցված զենք: Մինչև օրս հայտնի չէ, թե այդ զենքերից քանիսն են առգրավվել և քանիսն են մնում գաղթի զինանոցներում:

Չնեմի հետ կապված գերմանական օրենքները Եվրոպայի ամենախիստ օրենքների ցարքում են: Օրինակ, ադրիանաբար բանակային զենքի փամփուռները դառնում են անօրինական: Գերմանացիներն օրինադարձ ժողովուրդ են, ուստի զինվում են թույլատրելի զինատեսակներով: Առաջին հերթին դրանք ինֆոապացումային ոչ մահացու միջոցներն են:

Քյոլնում Ամանորի գիտերը կանանց վրա կատարված հարձակումներից հետո գերմանացի սնեսագետ և լրագրող Դիրկ Մյուլլերը YouTube-ի իր էջում գրեց, որ էլեկտրոնային և գազաբալոնիկներ վաճառող գերմանական խանութները դաժակներ են, և դրանք տեղերը չեն հասցնում համարելի տեսականին: «Ինֆոապացումային միջոցները անմիջապես գնում են ոչ թե մացիսները, այլ հասարակ ֆաղափացիները, կենսաթուրանքային», արձանագրեց Մյուլլերը:

Ի դեմք, գազաբալոնիկներ ձեռք բերած գերմանացիները զանգապելու թափանցանք

Նորվեգիայի օրենսդրությունը թույլատրում է ունենալ հրազենի տարբեր տեսակներ, բացի ինֆոազոտից: Ասրձանակ կամ ռետրոլեր ձեռք բերելու համար հարկավոր է առնվազն կես տարի դադարել հրաձգության ակումբում, իսկ գնումը կատարելուց հետո երեք ամիս մասնակցել մրցումների: Սակայն Նորվեգիայի որոշ քաղաքներում բնակչությունը ոչ միայն կարող է, այլև դարձավ զենք ունենալ: Մասնավորապես Շիլդբրեգեն արժիթեղակի կղզիներում ադրիանաբար կանանց և ուսանողներին 2007 թ. արգելվել է բնակավայրերից հեռանալ առանց զենքի ու զինամթերքի՝ սոփիակ արձերի հարձակման վսանգի թափանցանքով:

Սակայն այսօր Նորվեգիայում գլխավոր վսանգը նոր Բրեյվիկների հայտնվելն է: Գաղթականների զանգվածային ներհոսի դաժակներում հնարավոր են նորվեգացի ծայրահեղ ազերի նախահարձակ գործողություններ: Պեսանվսանգության ուսիկանությունում կարծում են, որ ազգային անվտանգությանը սոփառնացող գլխավոր վսանգը ներկայումս ոչ թե արմատական իսլամիսների ներթափանցումն է, այլ հենց ծայրահեղ ազ ուժերի վերադարձումը:

Ամսոն Չիլսոլի հայտնի ձեռակերման համաձայն, եթե դիտելի առաջին գործողության մեջ թափաց հրացան է կախված, ադա վերջինում այն դեմք է կրակի: Ներկայիս եվրոպական դրամայի առաջին արարում զենքն արդեն կախված է թափաց:

Պատասխան Գ. ԵՄԵՇՅԱՆԷ

Երջանիկ եղեր

Lenta.ru կայքը, վկայակոչելով Արաբական Միացյալ Եմիրությունների վարչապետ Մուհամեդ ալ-Մաֆթուհի Twitter-ի էջը, տեղեկացնում է, որ կառավարական Եմիրություններում նոր թափանցանք կատարվեց: Այսպես, արաբական այդ երկրի կառավարությունում կատարվեց երկու նոր նախարարություններ՝ երջանկության և հավաքի հարցերով հանդուրժողականության: Նշվում է, որ երջանկության նախարարը հասարակությանն ավելի երջանիկ կդարձնի բոլոր դեմքերից ծրագրերն ի մի բերելով, իսկ հանդուրժողականության նախարարը հավաքի հարցերով հանդուրժողականությունը կդարձնի Եմիրաթական հասարակության գլխավոր արժեքը:

Հաճախ առնելով, որ մեր կառավարությունում ես անհանգիստ ու խառը ժամանակներն են, և բացի այդ մեր հասարակությունը ես երջանիկ դառնալու խնդիր ունի, առաջարկում եմ մեզ մոտ էլ ստեղծել երջանկության նախարարություն, նախարարի թափանցանք էլ ընդմիջես հանձնել մոսկվաբնակ երգչուհի Մարգարիտա Պոզոյանին, որովհետեւ վերջինս վերջերս հայտարարել է, որ իմն ամենատեղեկանիկ մարդն է առխարհում: *Ն. Ա.*

Չերբակալվել է թմրանյութերի առևտրականը

«Լուս Անջելես Թայմսը» հաղորդում է, որ Գլենդեյլում ուսիկանությունը ձերբակալվել է 55-ամյա Մարտին Բարոնյանին, այն բանից հետո, երբ նրա տանը, խուզարկության հետևանքով, հայտնաբերվել է հերոին, ափիոն և այլ տեսակի թմրանյութեր, կտեղ և փաթեթավորման հարմարանքներ:

«Երկար ժամանակ է, որ այսպես մեծ ֆանակությամբ թմրանյութեր հավաքած լինեմք մեր ֆաղափում», ասել է այդ առթիվ ուսիկանության խուզարկու Ջոն Բայանը: Բարոնյանը նախկինում էլ կալանավորված է եղել և երաշխավորությամբ ազատվել է: «Այս անգամ նա այդ հնարավորությունը չի ունենալու», նշում է թերթը: *Ն. Օ.*

Ֆրանցիսկո պապը գուցե այցելի Հայաստան

Վաշիկանից, ըստ «Համաժախարհային կրոնական լրատվության» (WRN) վերջերս հրատարակած հաղորդագրության, Հռոմի թաղի 2016 թվականի նախատեսված ու հաստատված երջանկությունների թվում են ուղեւորություններ դեմքի Մեխիկա՝ մասնակցելու Տիրամայր Գուադալուպեյի և դեմքի Լեհաստան՝ ներկա զանգվելու երիտասարդության համաժախարհային օրվա տոնակատարություններին: Սախատեսված է նաեւ թաղի այցը Հայաստան՝ մասնակցելու Հայոց ցեղասոփանության 101-րդ տարելիցի արարողություններին, բայց այն դեռ չի հաստատված՝ թայմանավորված նրա առողջական վիճակի հետ:

«Ես արդեն ծեր եմ և ճամադարհորդությունները խիստ հոգնեցուցիչ են», խոստովանել է Ֆրանցիսկո թաղը: *Ն. Օ.*

Բնակարանամուտ՝ սահմանափակ Խաչիկ գյուղում

Սա կարևոր ցուցանիշ է մեզ համար», -ասել է ՎիվաՍԵԼ-ՄՍՍ-ի գլխավոր սնօրեն **Ռալֆ Յիրիկյանը**:

«Ինչպես ստում են՝ ամեն ինչ հնարավոր է, իսկ անհնարին համար ավելի ցածր մասնակ է հարկավոր: Այս ընթացիկների համար անհնարին թվացող խնդիրներն այսօր լուծվել են: Ծիծեռ, սարիներ են անցել, երազանքներ են մեռել ու կրկին հառնել: Այսուհետև, կարծում են, ինչպես այս ընթացիկների, այնպես էլ նրանց շրջապատող մարդկանց շրջանում կրկին կարթնանա հույսը՝

հավասարու, դաշտերում եւ անհնարինը հնարավոր դարձնելու համար», -ասել է Հայաստանի «Ֆուլեր Տնաչինական Կենտրոնի» նախագահ Ասոս Եղիազարյանը:

Մինչ օրս ՎիվաՍԵԼ-ՄՍՍ-ը 228,3 մլն ՀՀ դրամի ներդրում է կատարել բնակարանափողային ծրագրի իրականացման համար՝ օգնելով բարելավել Հայաստանի սասը մարզերի 31 գյուղի (այդ թվում՝ 9 սահմանափակ գյուղի) 480 սոցիալապես անապահով բնակչի կենսական դաշտանները:

ՎիվաՍԵԼ-ՄՍՍ-ը հայաստան կարճ հաղորդագրություններ ուղարկող առաջին օպերատորն է

Փետրվարի 7-ը հայաստանում է համացանցում հայաստան գրելու օր: Նախաձեռնության նպատակն է կանխել էլեկտրոնային հաղորդակցման դարաշրջանում հայերեն լեզուի գործածությունից դուրս զգալը: ՎիվաՍԵԼ-ՄՍՍ-ը մասնակցությամբ խախտել է հայոց լեզվի գործածությունը: Ընկերությունն առաջինն է մեակել Տեխնոլոգիական լուծում, որը բաժանորդներին հնարավորություն է տալիս վայելելու լեզվափոխությունը մայրենի լեզվով սահմանափակությունները:

Սմարթֆոնից օգտվող բաժանորդները լեզվափոխության կարճ հաղորդագրությունները բարձրագույն կարգի իրականացրած կարգավորումներից էլ ենթակից էլ են այդ հաղորդագրությունները: Նորարարությունը չի կրում կոմերցիոն բնույթ:

Բացի այդ, ընկերության ստասարկման կենտրոններում մասնագիտացվող ծառայությունների դիմաց վճարած կամ իրենց կանխավճարային հաճիվ լիցենզիայով բաժանորդները, իրականացրած գործարքի վերաբերյալ սահման են ծանուցում կարճ հաղորդագրության թեմով: Սմարթֆոնից օգտվող բաժանորդները՝ էլ ընկերության կողմից ուղարկվող լեզվափոխությունները սահման են լաշինասառ, ռուսասառ կամ հայասառ՝ կախված նախկինում իրականացրած կարգավորումներից: Դրանք, ի դեպ, կարող են փոխվել՝ ըստ բաժանորդի ցանկության:

2015թ.-ի հունիսի 11-ին ՎիվաՍԵԼ-ՄՍՍ-ը ներկայացրել է հերթական նորամուծությունը, որի շնորհիվ սմարթֆոնից օգտվող բաժանորդներն ընկերության կողմից ուղարկվող լեզվափոխության կարճ հաղորդագրությունները սահման են հայասառ: Նույն հաղորդագրություններն ընկերությունում գրառվածությամբ (սրահայտաբերային) միջոցով ռուսերեն կարճ հաղորդագրություն ստացող բաժանորդները կարճ հաղորդագրությունները սահման են կյունդասառ (ռուսասառ):

Վայոց Ձորի մարզի սահմանափակ հաշիկ համայնքում բնակարանամուտ է սունել երեք ընտանիք: ՎիվաՍԵԼ-ՄՍՍ-ի ել «Ֆուլեր Տնաչինական Կենտրոնի» համագործակցության շնորհիվ, բնակարանափողային ծրագրի արդյունքում, ավարտվել է կիսակառուց երկու սան շինարարություն ել մեկ սան շանի վերանորոգում: Համագործակցող կազմակերպությունների ղեկավարներն այցելել են Խաչիկ համայնք բնակարանամուտի ուղարկությունն ընտանիքների հետ կիսելու համար:

Սահմանի աղորդների համար բարեկարգ սուն ունենալը ոչ միայն հարմարավետության, այլև՝ ռազմավարական հարց է: Երբ ամուր են սան դասերը՝ ամուր է նաև հայրենի սահմանը: Այդ դեպքում չի լինում սունը լեզու ցանկություն:

Հայրադեպյանների բազմամուտ ընտանիքը սարիներ ի վեր բնակվել է հողաքեն սանը, որը դասերազմի ժամանակ էլ ավելի էր ֆայլավել:

«Մի ֆանի սարի է, ինչ սկսել էիմ ֆան շինարարությունը: Հույս ունեիմ, որ ամեն անգամ մի բան կկարողանամ կառուցել, սակայն առանց աջակցության անկարող եղանք: Այսօր իմ ընտանիքը՝ մեծից փոքր, լի է եռանդով ել աղաքայի լավատեսության հույսերով: Ասես՝ մի նոր կյանք է սկսվել մեզ համար: Անչափ շնորհակալ ենք», -ասել է Հայրադեպյանների ընտանիքի հայրը՝ **Վալերիկը**:

«Խաչիկ համայնքն առաջին անգամ չէ ՎիվաՍԵԼ-ՄՍՍ-ի ու-

ծաղրության կենտրոնում: Տարիներ առաջ մենք այստեղ ջրափոխ ենք կառուցել, խաղահրադարակ ստեղծել, ցսաղ օգնության մեքենա սրամարել: Ձգտել ենք լուծել այն խնդիրները, որոնք առավելադաս անհամազասցել են սահմանամերձ այս գյուղին: Դե, իսկ այժմ լուծվել է երեք ընտանիքի սարիներ բարունակ անհամազասցանող՝ սան հարցը: Վասաղ են, որ այսօրիական ծրագրերով մեր հայրենակիցների կողմից կանգնելու դասասակամուծությունը ոչ միայն սոցիալական, այլև՝ ռազմավարական կարևոր ֆայլ է: «Ֆուլեր Տնաչինական Կենտրոնի» հետ իրականացվող բնակարանափողային ծրագրի արդյունքում այս մարզում զգացել է 13 ընտանիք:

ՄԻՍԱԿ ԳԱԼՍՏՅԱԼ

Զվարթ սաի անձնագրի օգտագործման ժամկետն անցել է: Տներում թուակ բաժանող փոսային առափչ Դավիթը խիստ զգուցարեց. - Զվարթ սաի, եթե մյուս անգամ անձնագրի փոխած չլինես, ինձանից չնեղանաս, թուակը չեն շալու, դրա համար ինձ են դասծելու, եթե իմանան:

- Հա, - ասաց Զվարթ սաը, - ես անգամ սուր, հաջորդ անգամ մի բան կանենք:

Հաջորդ օրը, ֆանի որ Զվարթ սաը ֆայլելու հետ խնդիրներ ուներ, Վազգեն դասը փողոցից ֆախի բերեց իրենց շենի մոս (զանգախարելու ել ֆախի դասվիրելու դեպքում ցաս դիսի սղասեր) ել կնոջը սարավ իրենց վարչական շրջանի անձնագրային բաժին: Տեղ հասնելով, Վազգեն դասը ֆախու վարողից հարցրեց, թե ինչնա էր մեք է վճարի, լսեց նրա կարճ ու կարուկ դասախառնը.

- Միմիմալ:

- Եղ միմիմալը ո՞րն է, - հետաքրքրվեց Զվարթ սաը:

- Միմիմալը այն է, - ասաց Վազգեն դասը, - որ եթե ֆախու դուռը բացել ես, մսել ել նույնիսկ մեկ մեք ես արծվել, ուրեմն բարի եղիր վճարել վեց հարյուր դրամ:

- Հա, - ծոր սվեց սաը:

Անձնագրային բաժնի սարածի ընդհանուր շեմը ել այնտեղ շիրող աղմուկն մթնոլորտը իրար հակասող էին: Տարածքը ֆավակամին շուգ էր, աղմուկը՝ չափից ավելի, որոշ խցիկների դասուհանների մոս էլ՝ սվար հերթեր, իսկ

Նույնականացման ֆարսը

մսելու համար՝ ընդամենը երեք տեղանոց մասարան ել այն էլ ինչից մնացած:

Վազգեն դասը մոտեցավ դասահական աղակե խցիկին, սիրալիր բարեկեց այնտեղ մսած ախասակցուհուն ել հարցրեց. - Մեր շիկնոջ անձնագրի ժամկետն անցել է, ո՞ւմ դեք է դիմենք դրա համար:

- Մոտեցեք իմներող դասուհանին, բայց միմչ այդ բանկումսուն մուծեք երեք հազար դրամ, եթե նույնականացման ֆարս ել ուզում, կամ ֆանիմիզ հազար դրամ՝ եթե կենսաչափական:

Վազգեն դասը կնոջը հորորեց մսելու երեքտեղանոց մսարանի վրա, որի մսատեղի վրայի արհեսական կաշին դասուված էր, իսկ երկու աթոռակները՝ ինչոր ծռմուված երկաթով ամրացված: Բայց Զվարթ սաը գերադասեց կանգնած մնալ:

Բանկումաի մոս կանգնած ախասակցուհին մեքեց գանձում կասարելը, ֆանի որ սաի սոցիալական ֆարսը չէին բերել:

Վամ դեք է գնային սուն ել հաջորդ օրը ներկայանային, կամ դեք է Զվարթ սաը սղասեր այդտեղ ել Վազգեն դասը գնար սուն ել բերեք սոցիալական ֆարսը կամ երկուսով միասին դիսի հաղթախարեին առաջացած արգելք: Սակայն, Զվարթ սաը, որը միշտ էլ գսնում էր դժվարությունից դուրս գալու առավել հարմար ելքը, ասաց. - Վազգեն, գնա դրանց դեք մոս, խնդրի, գուցե կընդառաջի, մի բան կանի:

- Բայց, ինչպե՞ս, - հակաձանեց Վազգեն դասը:

- Ուրեմն, ինձ սար դեքի մոս, ես կխնդրեմ, - համառեց կինը:

Պեք սիրալիր ընդունեց ել ծանոթանալով իրողությանը՝ Վազգեն դասին հորորեց մոտեցավ թիվ չորս դասուհանին ել իր անունից ախասակցուհուն խորել՝ համակարգչի միջոցով սրամարելու սոցիալական ֆարսի համարը:

Բայց ավելի դժվարինը դեռ առջեւում էր: Սոցիալական ֆարսի համարը թղթի մի կտորի վրա սահմանուց հետո, Վազգեն դասը մոտեցավ բանկումաի նույն ախասակցուհուն, մուծումը կասարեց, ներկայացրեց համադասախան դասուհանին՝ անձնագրի հետ միասին, որեղ մի սվար բանակ սղասում էր իր հերթին: Մեկ ժամ հետո Զվարթ սաի հերթը վերջադեա հասավ:

Ախասակցուհին սաին բացարեց, որ դեք է ուղիղ կանգնի ու երկու ձեռների ցուցամսերը ամուր սեղմի իր առջեւ դասուհանի զոգին դրված ինչ- ուր կանաչ լույսով ողողված սարի վրա: Բայց ֆանի որ Զվարթ սաի ցուցամսերը արդեն կորացած էին ել նորմալ չէին հոլվում այդ սարի հարթությանը, ախասակցուհին մի ֆանի անգամ իր ձեռներով սեղմեց սաի կուցացած մասներին, որ լավ հոլվեն, թե չէ մասնախեքերը լավ չէին դուրս գալու: Հետո սաը դոչին հաղորդալար կաղած գրիչով իր սորագրեց մի այլ սարի աղակե եկրանին:

փորձություններ դեռ դեք է հաղթախարեք, իսկ Զվարթ սաը բարձրաձայնում է.

- Ախ, ինչո՞ւ սարեցներին առանձին չեն սղասարկում կամ սուն հաձախում կամ էլ՝ ուղղակի եղած անձնագրի դիսանելիության ժամկետը երկարացնում, բա էսպես էլ բա՞ն կլինի, շենես եվրոդայում էլ են այսպես անսարբեր վարվում մեծերի նկասմամբ...

Իսկ ֆանի որ Վազգեն դասը մի ֆիչ հասկանում է Տեխնիկայից, ֆաղաֆական ել սոցիալական հարցերից՝ հանգստացնում է կնոջը:

- Այ կնիկ, հո եղ սարեղ չեն վերցնելու ու ֆո սուն գանձմասնահեքերը վերցնելու, վարելու, ժամանակ է դեք, գուցե մի օր էլ դրան կհասնենք ել սարեցներին դեքությունը սրացավ վերաբերմու՞մի կարժանացմի, հո էսպես չի մնալու:

«ԱԶԳ» ԸՄԲԱԹԱԹԵՐԻԹ
Հրասարկութան ԻԳ սարի
Հիմնադիր ել հրասարկիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԻԹ» ՄՊԸ
Երեւան 0010, Հանրադեպութան 47
e-mail: azg@azg.am, azg2@arminfo.com
www.azg.am

Գլխավոր խմբագիր htn. 060 271117
ՀԱԿՈՒ ԱԵՏԻՑԵԼՍ htn. 582960,
Հաւակաղաղի (զվաղաղ) htn. 060 271112
Լրագրողների սենակ htn. 060 271118
Հանակարգչ. ծառայութիւն htn. 060 271115
Շուրտեայ լրահաղալ ծառայութիւն
htn. 060 271114, 010 529353
Հանակարգչային շարանը՝ «Ազգ» թերթի

AZG Weekly
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010

Ազգ-ՄԱԿՈՒՅԹ

Թիվ 5(257)
12 ՓԵՏՐՈՒՆ,
2016

Դավիթ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

Առաջիկա երեքաբլիթի օրը, փետրվարի 16-ը, հոբելյանական է «Ազգ»-ի համար: Ճիշտ 25 տարի առաջ, այդ օրը, լույս տեսավ մեր թերթի առաջին համարը: Այդ առիթով ստորև տուներենից թարգմանաբար հասկանալի ենք հրատարակում վերջերս Սոսկվայում հետխորհրդային մամուլին նվիրված գիտատղոնվում Երևանի Պետական համալսարանի ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետի հայ լրագրության ամբիոնի վարիչ, դոկտ. Դավիթ Պետրոսյանի կարդացած զեկուցումից:

1. Ազգային եւ գլոբալ մշակութային արժեքները «Ազգ-Մշակույթ» շաբաթաթերթի էջերում. երկխոսության վարդապետություն

Դեռևս անցյալ դարավերջից գլոբալացման գործընթացների ակտիվացումը հետազոտողների ուշադրությունը սեռեց ԶԼՄ-ներում ազգային եւ գլոբալ արժեքների փոխազդեցության խնդրի վրա: Հասկանալի է հետխորհրդային տարածքում այդ փոխազդեցության հետեւանմանը դրսևորվում են հասարակական գիտակցության բարդ եւ հակասական փոփոխությունների դայնամիկները:

Մի կողմից՝ ազգային արժեքների ձերբազատումը խորհրդային գաղափարախոսության Երևանական Երկրից, մյուս կողմից՝ գլոբալ մշակութային արժեքների անարգել մուտքը համացանցի եւ ԶԼՄ-ների միջոցով. սրանք իրողություններ են, որոնք անհրաժեշտ է լսարանին փոխանցել Երևանից բաղաձայնությամբ: «Ազգ-Մշակույթ» շաբաթաթերթը այդ առաջնությունն իրականացնող դարձրեցականներից մեկն է Հայաստանում(1):

Ազգային եւ գլոբալ արժեքների հանդեպ «Ազգ-Մշակույթը» իր ստեղծման առաջին իսկ օրվանից (2006 թ.) որոշակի դիրքորոշում է որդեգրել. հավասարիմ մնալ ազգային արժեքներից սնվող կայուն ավանդույթների՝ միաժամանակ սեսադաճումով դաժանաբանության արժեք ունեցող մշակութային գործերը: Առաջին լրատվում, ինչ խոսք, արվեստի ոլորտներն են՝ գրականություն, երաժշտություն, նկարչություն, թատրոն, կինո, ճարտարապետություն...

Ազգային արժեքները լուսաբանող հրատարակումները գրավում են թերթի հիմնական մասը: Սրանց, ինչպես նաեւ գլոբալ արժեքների մասուցման ձեւերը ժանրային առումով բազմազան են՝ հոդված, ռեդաքսի, հարցազրույց, ակնարկ, թղթակցություն, նամակ, գրախոսություն...

Ազգային եւ գլոբալ արժեքների փոխհարաբերությունների իմաստային դաճելը լայն է ու բազմաճյուղ: Ուզում ենք ներկայացնել ուղղություններից միայն մեկը, որն անմիջականորեն բխում է «Ազգ-Մշակույթի» ֆաղափականությունից:

Թերթը մշակույթների երկխոսության ջասագովներից է եւ այդ համաստեփսում էլ հասկանալի է իր վերաբերմունքը գլոբալ գործընթացների հանդեպ: Այն առանձնակի ուշադրություն է հետեւում է մշակույթի տարածումը ընթացող գլոբալ արժեքների տեղայնացման եւ ազգային արժեքների գլոբալացման գործընթացներին: Նրան անհանգստացնողն առաջինն է, ֆանի որ Արեւմուտքից ներթափանցող արժեքները հասկանալի վերջին տարիներին բնորոշվում են շուրջ-բնորոշվող թելադրանքով հասարակությանը մոլորեցնող ցածրաճաճակ, էժանագին գործերով.

«Ամեն օր մեր հեռուստալիներով նորանոր, անձաճակության նույն կաղաղարից դուրս ելած, մեկը մյուսին գովեցող դրամատուրգներ, դերասաններ, բանաստեղծներ, կոմպոզիտորներ, անվերջանալի ուրախ ժամանցային ու գովազդային խելկասակներ... ելույթ են ունեւում, շուրջօրյա մարաթոնը շարունակվում է, իսկ մշակույթ չկա...»: (2) Հողվածագրի տագնաթը հիմնականում համահունչ է մշակութային լսարանի մտահոգություններին: Իբրեւ լուրջ հակազդեցություն՝ «Ազգ-Մշակույթի» էջերում հաճախ են տղագրվում գլոբալ մշակութային արժեքների բարձր վարկը դաժողանող արեւմտյան արվեստագետների (Գյոթե, Շեքսպիր, Դոստոևսկի, Ռուբենս, Պիկասո, Պենդերեյկի, Ֆելլինի եւ ուրիշներ) մասին հրատարակումներ(3):

2. Թերթի մշակութային ֆաղափականության մեջ ուշագրավ երեւույթ է նաեւ ազգայինը գլոբալացման տանող միտումների լուսաբանման փորձը: 2007 թվականին Ֆրանսիայում «Հայաստանի տարվա» կաղակցությամբ կազմակերպված աննախադեպ թվով միջոցառումները (850 միջոցառում 165 ֆաղաներ

ողակայն տեփսի հնարավորությունները: «Ազգ-Մշակույթ» թերթում տղագրված հրատարակումները երկխոսային տարբեր խաղարկումներով «կենդանացնում», ժամանակակից են դարձնում անցյալի մշակութային գործիչներին: Այս համաստեփսում ժամանակի մեջ չխամրած նրանց գաղափարները, ստեղծագործությունները կրկին դառնում են ֆնարկման առարկա:

«Ազգ-Մշակույթ» թերթում տղագրված հրատարակումներից կցանկանայինք առանձնացնել Կարմիս Սուրենյանի «Չէ, օ՛Տոլսոյ, չէ...» էստե: Հեղինակն ընտրել է առեւտ երկխոսության մի տարբերակ, որտեղ գրուցակցի աթոռին Լ. Տոլսոյն է՝ Շեքսպիրի մասին գրած իր մտումներով: Սուրենյանը դիմում է նրան «դու»-ով, մեջբերում մտեր նրա հողվածից, կրոնական ուսմունքից: Հիմնականում հակադրվում է, մերժում նրա սուրբյեկտիվ մոտեցումները: Երբեմն էլ փորձում է արղարացնել. «Մի բան կա, որ անհանգստացնում է ինձ, խռովում: Թվում է, որ այս գրվածքներում ֆարգիչ Տոլսոյը ձեւացնում է, թե «մոռացել» է մեծ գրողին իր մեջ...»: (7)

Իր մեջ ներառված են նաեւ էստեի, հողվածի, հարցազրույցի տարբեր: Լրագրողի գրուցակիցը անցյալի մեջ վերակենդանացող «դու»-ն է՝ ի դեմս տարբեր դարերում աղրած արվեստագետների, որոնց ներկայությունը ներքին երկխոսության Երջանակներում զգալիորեն նղասում է տեփսի անմիջական եւ կենդանի մասուցմանը:

Բ/ Լրագրող-ժամանակակից մշակույթ եւ մշակութային արժեքներ

Ազգային եւ գլոբալ արժեքների մասին երկխոսային դիսկուրսը նոր դրսևորումներ է սսանում ժամանակակից մշակութային գործընթացներին նվիրված հրատարակումներում:

Նախ՝ մեծանում է այս կամ այն մշակութային հիմնախնդրին արձագանող լրագրողների, մշակութականների թիվը:

Երկրորդ, անցյալի բարձր արժեքների Երջ հեղինակի գեղագիտական խոհերին հաճախ փոխարինելու են գալիս դասողություններ ու մտումներ, որոնց մեջ հիմնական տեղ են գրավում զանգվածային մշակույթի տարածման, արվեստի արժեգրման, արվեստագետի եւ նրա ստեղծագործության ֆաղափական

Ազգային եւ գլոբալ արժեքներ. «Ազգ-Մշակույթի» դիրքորոշումը

ում, շուրջ 4000 հողված մամուլում) զնահասվում են իբրեւ մեծ հաջողություն, ֆանի որ մեր երկիրը «երբեւէ հնարավորություն չէր ունեցել իր արժեքները նման մակարդակով եւ նման ծավալով ներկայացնել Հայաստանից դուրս»: (4) Ինչ խոսք, փոր երկրի մշակույթը գլոբալ տարած դուրս բերելը են մեծանություն եւր չունի գլոբալացման այն տեսակի հեւ, երբ արտահանվող զանգվածային մշակույթն է, այն էլ՝ ագրեսիվ ֆաղափականությամբ: Ուստի ազգայինը գլոբալացումը լսարանին փոխանցելու մարտավարությունը, որ դրսևորվում է Ֆրանսիայում «Հայաստանի տարվա» լուսաբանող եւ նմանատղ հրատարակումներով, թերթի մշակութային ֆաղափականության անբաժան մասն է:

Երկխոսության դիսկուրսը ժամանակի տարածում

ժամանակի բարդ հողվույթում մշակույթների երկխոսությունը դուրս է «ներկա, անցյալ, աղագա» դայնամական բաժանումներից, ֆանի որ «մշակույթը անցյալի, ներկայի, աղագայի տարբեր մշակույթների տեղ մարդկանց համատեամանակյա կեցության եւ հաղորդակցման ձեւ է... Երկխոսության հողացումը մշակույթը դիտարկվում է որդես հնարավոր հաղորդակցման բաց սուբյեկտ» (5):

Այս հիմնադրույթի անմիջական դրսևորումներն են բոլոր այն երկխոսությունները, որոնք տեղի են ունեւում Մ. Բախսինի ռած մեծ ժամանակի մեջ եւ որոնք բազմիցս հանդիողում են նաեւ «Ազգ-Մշակույթ» թերթի էջերում: Մեմ կամգ կառնեմ հիմնականում երկու ուղղությունների վրա՝ լրագրող (հեղինակ)-դասմական անցյալի արժեքներ եւ լրագրող (հեղինակ)-ժամանակակից մշակույթ եւ մշակութային գործիչներ:

Ա/ Լրագրող-դասմական անցյալի արժեքներ

Լրագրող-դասմական անցյալ երկխոսությունը նորովի է բացատրում լրագրողական

էստե գրված է ներքին երկխոսությանը(8) բնորոշ հարցումներով, Տոլսոյի ենթադրյալ-անողղակի դասախաններով, աղա նաեւ իր՝ հեղինակի փաստարկումներով, որոնք իմաստային դաճում նղասակ ունեն հանողելու ժամանակակից ընթերցողին, որ մեծ արվեստագետներն էլ կարող են սխալվել: Ընդ որում արտաքին լսարանի համար նա կիրառում է իմնախոսուվանության մտերմիկ տոնը («Չեմ հավասում ամբողջ այդ ֆարգին», «Ուղիղ տսանչորս ու կես տարեկան էի այդ ձմռանը», «Չէ, գիտեմ՝ ինչն էր ինձ մղում գրելու այս էջերը»): (9) եւ այլն):

Էստեում Սուրենյանը կիրառել է մի ուշագրավ հնարանք եւս. իր եւ Տոլսոյի երկխոսության ողջ ընթացումը նրանց բանավեճին «հետեւում է» ոչ միայն արտաքին այսօրվա լսարանը, այլ նաեւ ներքին լսարանը, որտեղ «նսած են», Շեքսպիրից բացի, Տոլսոյի կողմից ֆնաղասված ուրիշ արվեստագետներ եւս՝ նշանավոր գրողներ, երաժիշտներ: Այս կրկնակի երկխոսայնությունը՝ հեղինակ-ներքին հասցեատեղ-ներքին լսարան, արտաքին հասցեատեղ-արտաքին լսարան, նկատելի աշխուժություն է հաղորդում էստեին՝ ժամանակի կարձ տեղության մեջ ներառելով նաեւ երկար տեղության մեջ աղորդ մշակութային մնայուն արժեքները:

«Ազգ-Մշակույթ»-ում մեծ ժամանակի մեջ երկխոսային նման խաղարկումների հետաքրքրական տարտեսակներ կան նաեւ Վանուի Թովմասյանի «Անկիզբ եւ անավարտ մի նամակի սեսագրություն» (10. 05. 2008, թիվ 9), Գոհար Աճեմյանի «Երկխոսություն Նարեկացիի հեւ...» (22.11. 2008, թիվ 22), Ռուզան Զարյանի «Որդես մի «ուղղաձիգ ու մնայուն խաչաֆար»» (12. 09. 2009, թիվ 9), Թամար Հովհաննիսյանի «Բարեւ Ուսուցիչ», (31. 08. 2013, թիվ 15) եւ բազմաթիվ այլ հրատարակումներում:

Եթե ընդհանրացնեմք «լրագրող-դասմական անցյալ» երկխոսության ժանրային դասկերը, աղա իբրեւ հիմնական, բնորոշ տեսակ կարող է լինել նամակը, ու

նացման Երջ մտահոգությունները: Երրորդ, այդ մտահոգությունները Երջ դեղերում վերածվում են բանավեճերի ու բանակռիվների, որոնց մասնակիցները, բուն խնդիրը մի կողմ թողնելով, երբեմն անցնում են դասաճ դաժակաժի սահմանները:

Չորրորդ, թուլանում է երկխոսային կառույցի հիմնաբաղադրիչներից մեկի՝ ներքին երկխոսության էներգիան: Հեղինակի տեսադաճում մնում է հիմնականում արտաքին հասցեատեղը, որի հեւ ուղղակի երկխոսության դաժանջը երկրորդ ողան է մղում ներքին երկխոսությանը բնորոշ հնարանքների որոշակի մասը:

Այս անեմով հանդերձ, «Ազգ-Մշակույթը» շարունակում է դրսևորել մշակութային բարձր արժեքների հանդեպ իր առանձնակի վերաբերմունքը: Նրա էջերում հաճախ են հանդես գալիս ճանաչված եւ գործող մշակութականներ (Տիգրան Մանսուրյան, Հակոբ Հակոբյան, Կարմիս Սուրենյան, Երվանդ Տեր-Խաչատրյան, Տ. Հովհաննիսյան եւ այլք), իսկ երկխոսության դիտանկյունից առավել հետաքրքրականը թերեւս այն հարցազրույցներն են, որոնք վարում է լրագրող իր ժամանակակիցի հեւ որեւէ մեծ արվեստագետի կյանքի ու գործունեության Երջ: Անդրադառնանք դրանցից մեկին՝ հայ հանձարեղ ռեժիսոր Սերգեյ Փարաջանովին նվիրված հարցազրույցին:

Զրուցակիցը (Տ. Մանսուրյան) անձամբ ճանաչել է Փարաջանովին, նրա «Նռան գույնը» ֆիլմի երաժշտության հեղինակն է: Հարցազրույցում ակնհայտ է եւ հարցերի, եւ դասախանների արհեստավարձ մակարդակը: Հիեողությունների սյուժետային ընթացքին հաջորդում են ռեժիսորի արվեստին տրվող խորհային զնահասակները: Մեր վերլուծության դիտանկյունից կարեւոր է հասկանալի այն, որ առաջին իսկ էջից հառնում է Փարաջանովի կենդանի կերողը, որն ասես մասնակցում է գրույցին, եւ երկխոսությունը փչ հետս վերածվում է տրամախոսության: ➔

Մեյանյա ԲԱԴԱԼՅԱԼ

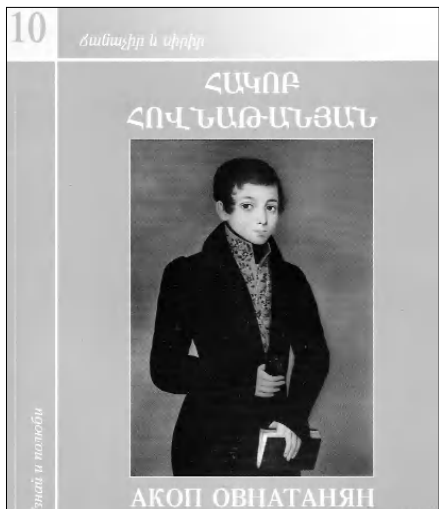
Արվեստաբան Շահեն Խաչատրյանի հեղինակությամբ լույս տեսնող հայ կերպարվեստի վարպետներին նվիրված «Ճանաչիր եւ սիրիր» խորագրով մասնաշաղկի հեթանոսական դրամաները նվիրված է 19-րդ դարի նկարիչ Գրիգոր Գրիգորյանին՝ Հովնաթանյանի Հովնաթանյան սոսնիսի հիմնադրող սերնդի վերջին գավակը, որին վիճակված էր հայկական գեղանկարի լուսավորչական մեթոդները մտնելու հետքերը կրող հիմնադրող նկարիչի կերպարը ներկայացնող նկարիչ եւ որդես հիմնական ժանրի հիմնադիր: Արդեն իսկ գերազանցակազմակերպչական գործունեության վրա հիմնված նրա

ամենափայլուն էջերից են, որոնցով բնավ չի սահմանափակվում նկարչի նշանակությունը: Հովնաթանյանը իբրև նոր, աշխարհիկ ու իրապատարված նախահայր, նկարչության մեջ կատարել է մոտավորապես այն դերը, ինչ նրա նշանավոր ժամանակակից խաչատրյան Արվեստը գրականության մեջ: Հովնաթանյանի արվեստը խորապես ազդեց է, խորապես յուրօրինակ: Հայ ժողովուրդը ամենայն իրավամբ հոգաբարձուն է մեծ նկարչի հիաստանի արվեստով», գրում է Ռ. Դրամբյանը: Առաջաբանում արվեստաբանը անդրադառնում է Հովնաթանյանի կենսագրական մի քանի դրվագներին,

Ազատական, Շուշանիկ Նադիրյանի, գիրքը ձեռնարկում էր լուսավորչական, Նասայա Թեոմյանի եւ այլոց վերջինիս՝ Մ. Սարյանը իր գրություններից մեկում համարել է Հայկական Ջոկոնդա: 1970 թվականին Փարիզում կազմակերպված «Հայկական արվեստը Ուրարտուից մինչև մեր օրերը» ցուցահանդեսին մասնակցած Հովնաթանյանի 5 աշխատանքների մեջ նաեւ Նասայա Թեոմյանի դիմանկարն է եղել եւ մեծ հաջողություն է ունեցել: Այլոսի երկու էջ նվիրված է Հովնաթանյան գերազանցակազմակերպչական շրջանին՝ հայ մշակույթի մեջ նշանակալի հետքերը, բազմակողմանի զարգացած անհասկանալիություն.- լուսավորված է նրա աշխատանք-

«Ճանաչիր եւ սիրիր» մասնաշաղկի սասնետրոդը՝ նվիրված Գրիգոր Գրիգորյանին

ստեղծագործությունը կրում էր այդ ժամանակների կնիքը, սակայն նորությունը դիմանկարի աստղաբանական բացահայտված նկարչի անհասկանալիությունն էր: Հովնաթանյանը ստեղծագործել է Թիֆլիսում, այստեղ նա բավական ճանաչում է ունեցել, նրան համարել են Թիֆլիսյան Ռաֆայել, հետո հանգամանքների բերումով տեղափոխվել է Թավրիզ, ապա՝ Թեհրան, կերել իր ժամանակակից՝ հայտնի եւ անհայտ անձանց բազմաթիվ դիմանկարներ, որոնցից մի քանիսը հայ դիմանկարչության լուսավորչական չխանորդ արժեքներից են:

Ըստ Շահեն Խաչատրյանի, Հովնաթանյանի վրձինն շուրջ 500 դիմանկար է լուսավորվել, մեզ, սակայն, հայտնի է ընդամենը 70 աշխատանք: Մեր ժամանակներում նկարչի անվան վերածնունդը կապված է Հայաստանի լուսավորչական լուսավորչական հիմնադիր սնտեզ Ռուբեն Դրամբյանի հետ: Շ. Խաչատրյանը այլոսի առաջաբանում գրում է, որ 1930-ականներին նա Թիֆլիսից եկած Գ. Շաբաշյանի մոտ տեսնելով Հովնաթանյանի նկարները, խնդրում է ձեռք բերել նկարչի գործերից եւ հասցնել Երևան, ապա՝ Լենինգրադում ելույթներով ստեղծել էր բավական հետաքրքիր լուսավորչական հիմնադրումներ, որոնցից մեկը հայտնի էր հայտնաբերված նրա անվան շուրջ, հոգվածներ գրել եւ գիրք էր հրատարակել: «Հովնաթանյանի դիմանկարները բազմադարյան հայ արվեստի

ներից էջմիածնի Մայր սաճարի ավագ խորանի ճակատային մասը եւ թռչում Հովնաթան Հովնաթանյանի՝ ավարտին հասցրած սաճարի որմնակարները, խորանի առջև լուսավորված Զրիսուսի 12 աշակերտներին եւ այլ աշխատանքներ:

Այլոսում գեղեցիկ են Հակոբ Հովնաթանյանի շուրջ 50 դիմանկար, բացի դրանցից եւս մի շարք գծանկարներ, մասնաշաղկի գործեր, որոնք արվեստաբանը հայտնաբերել է 1997-ին Լուս Անջելետում իրանահայերի ակումբում ելույթից հետո մի հրավերի ժամանակ, որտեղ ծանոթացել է Հովնաթանյանի ծոռնուհիներին եւ նրանց մոտ տեսել նկարչի 40 -ի հասնող, մինչ այդ անհայտ գծանկարները, նաեւ նկարչի երկու լուսանկար, ստացել է ժառանգներից որդես նվիրակություն:

Ինչպես նախորդ այլոսները, այս վերջինը նույնպես ուղղված է նոր սերնդի արվեստներին: Այս մասնաշաղկի հեղինակը փորձում է ճանաչելի դարձնել հայ կերպարվեստի վարպետներին՝ երիտասարդներին սիրելի սալ նրանց արվեստը՝ հիմնական շեքսպիրյանը դնելով սկյալ անհասկանալի ստեղծագործական առանձնահատկությունների վրա, բացահայտել, ներկայացնել նրա աշխարհընկալման եւ գեղարվեստական մտածողության ինֆունսիտությունն ու բերած նորությունը:

Լույս է տեսել նոր երգիծաթերթ «ԽԱՅԹ»

«Ազգ»ի խմբագրությունը օրես ստացավ երգիծական «խայթ» հանդեսի առաջին՝ 2016 թ. հունվարի համարը: Գունավոր, դետալիստիկ, կարճ նյութերով ու երգիծանկարներով հարուստ հանդեսի հիմնադիր-հրատարակիչն է «Երգիծանք»

ՄՊԸ-ն: Խմբագրական խորհուրդը գլխավորում է Ժակ Նիկոլայի Հակոբյանը, անդամները՝ Սուրեն Գրիգորը, Սուրայը, Աննա Զոբայանը, Վլադիմիր Հայրապետյանը, Սերժ Մանուկյանը, Խայթ հիմնադիր: «Խայթ» լույսընծայումը ողջունել են Պերճ Զեյնունյանը, Էդվարդ Միլիտոսյանը, Երգիծաթերթի համահայկական միությանը նախագահ Ժակ Հակոբյանը, Սամվել Մուրադյանը, Սուրեն Գրիգորը, Ալիսանե Մամեն: Համարի շարքեր էջերում գեղեցիկ ձևավորմամբ ներկայացվել են հին եւ նոր երգիծաբանների կարճ նյութեր, խայթեր, անեկդոտներ, մանրադաստիկներ՝ սկսած Մխիթար Գոչից, Վարդան Այգեցուց, Հակոբ Պարոնյանից ու Նեան Պեչիկոսյանից մինչև Խաչատրյան Միրիչյան, Հրայր Բեգլարյան, Սուրեն Մուրադյան, Թոն Հովսեփյան, Հորհրդն, Սերժ Մանուկյան, Հայկ Խաչատրյան, Վլադիմիր Հայրապետյան, Սուրեն Հայրապետյան, Գուրգեն Լոռեցի, ու Վարդ Ղազարյան:

Ողջունում են նաև նոր հանդեսի ծնունդը, մաղթում երկար կյանք, մեծ տպագրական: Ծաղրելը, հեգնելը, երգիծելը առողջության նշան է, ոչ միայն անհասներ, այլև ազգի համար:

Հարցից հարց հանձնարել ռեժիսորի ներկայությունը ավելի ակնհայտ է դառնում: Որոշ դեպքերում թվում է, թե հեղինակի հարցն ուղղված է հենց նրան, իսկ իրական գրուցակիցն ընդամենը վերահարում է նրա մեթոդն ու աղբյուրները. «...Բոլոր ֆիլմերում ամենամանր իրն անգամ փարաջանովյան հիացմունքի եւ փառաբանության հայացքի ներք է աղբյուր: Բովանդակության եւ որոշ անցյալ ունեցող բոլոր իրերի առջև նա իր ներսում հիացմունքի դող ունեւ»:(11) Երկխոսության այս տեսակի մեջ առանցքայինը, ինչ խոսք, գրուցակիցն է, որը ծնունդ է իր հերոսին, իսկ եթե հերոսն ավելի ուժեղ անհասկանալիություն է, ապա գրուցակիցը հայտնվում է սվերում կամ վերածնվում է նրա կերպարի միջով: Մեր օրինակում գործում է երկրորդ շարքերակը:

Ազգային եւ գլոբալ արժեքներ. «Ազգ-Մշակույթի» դիրքորոշումը

լով, արտաքին լաւարմին են փոխանցում ազգային եւ գլոբալ արժեքների հանդեպ իրենց մտածողությունը(12):

Ամփոփում
«Ազգ-Մշակույթը» մշակույթների երկխոսությանը նախաձեռնողից հարբերական է եւ այս համատեքստում հստակեցրել է իր վերաբերմունքը ազգային եւ գլոբալ արժեքների հանդեպ: Գլոբալ արժեքների տեղայնացման եւ ազգային գլոբալացման գործընթացները ուժագրավ դրսևորումներ են ստացել թերթի հրատարակումների երկխոսային դիսկուրսում: Երկխոսային շարքեր հնարների կիրառմամբ անցյալի արժեքները (այս եւ համաշխարհային) արդիական հնչեղություն են ձեռք բերում մեծ ժամանակի մեջ՝ դառնալով հեղինակի ներքին երկխոսությունը մշակութային լաւարմին կապող հիմնական օղակը: Ժամանակակից մշակութային արժեքներին նվիրված հրատարակումների երկխոսային շարքերը բացում են մեկ այլ իրողություն. «հանդիպա-

վայր» է դառնում կլոր սեղանը՝ լրագրողի եւ լաւարմին անմիջական փոխակումներով: Հարողակցային այս թատրոնը մի կողմից բացահայտում է լրագրողի մասնագիտական վարպետության նրբությունները, մյուս կողմից՝ հուժուժ: «Ազգ-Մշակույթ» շարքերից հոգեւոր ուղղվածությունը: Նրա համար առաջնայինը ազգային եւ գլոբալ զարգացումներում մշակույթի արժեքանակային կողմի լուսավորումն ու վերահարությունն է:

1. Ուսումնասիրության ընթացքում մեր տեսադասում եղել է «Ազգ-Մշակույթ» 2007-2013 թթ. հավաքածուն:
2. Բերդ Բարայան, Ազգային մշակույթը հարկվող է լուսավորել ինչպես երկրի լուսավորչական սահմանը, «Ազգ-Մշակույթ», 10. 06. 2007, թիվ 19:
3. Նման հոդվածների թիվը չափազանց ցածր է, ուսի անհմաստ է այս կամ այն համարն առանձնացնել:
4. «Հայաստանի մեծարունդը», «Ազգ-Մշակույթ», 28.07. 2007, թիվ 15:
5. «Диалог культур», Новая философская энциклопедия, <http://iph.ras.ru/elib/0958.html>
6. Տես Մ. Մ. Бахтин, Ответ на вопрос редакции «Нового мира» // М. М. Бахтин Собрание сочинений. Т. 6. М.: 2002, с. 454-457.

7. Կարդիտ Սուրենյան, «Չէ, օ՛ Տոլսոյ, չէ», «Ազգ-Մշակույթ», 14. 07. 2007, թիվ 14:
8. Ներքին երկխոսությանը եւ նրան բնորոշ հեղինակներից հասցեատեր երկխոսային հարբերությունների մասին տես Петросян Д. В. Журналист и внутренний адресат в медиатекстах. «Журналист. Социальные коммуникации. Периодическое научно-практическое издание», М. 2014, N 2 /14/, стр. 124-130.
9. Կարդիտ Սուրենյան, «Չէ, օ՛ Տոլսոյ, չէ», «Ազգ-Մշակույթ», 14. 07. 2007, թիվ 14:
10. Նամակը սկյալ դեղմուն չդեմք է հասկանալ նեղ ժամային իմաստով:
11. Նաիրի Գալստայան, Կենցաղի ձայները՝ լուսավորչական վրա, քաղանակի մեջ (հարցազրույց Տիգրան Մանսուրյանի հետ), «Ազգ-Մշակույթ» 05. 12. 2009, թիվ 15:
12. Այս աղիթով թերեւս տեղին է հիշել անցյալ դարի 60-80-ական թթ. Երևանի մի քանի սրճարաններ, որտեղ հավաքվում էր հայ մշակութային լուսավորչական շրջանները: Չուրցները ընթացում էին արվեստի բարձր արժեքների շուրջ, եւ այդ երկխոսությունների ընթացքում ձեւավորվում էր հայ մշակութային լուսավորչական շրջանը: 21-րդ դարակազմի գրույթի շարքերում «Ազգ-Մշակույթ» ինչ-որ առումով իր վրա է վերցրել այդ կարևոր առաջնությունը:

Վարդան ՀԱԿՈՒՅՑԱՆ

Բանաստեղծությունն անվերջ փնտրում է ինքն իրեն, եւ սիեզերական սիրույթուն հայտնվում է բառը, ամեն անգամ՝ նորահայտ, անակնկալ ու բացարձակապես անմախաղեղ բաղադրությամբ: Չարձանալի: Խոսքի հղացման ակունքներն անկանխակալ են լինում: Հաճախ՝ անբացատրելի: Որեւ միջնորդություն նա չի հանդուրժում, առավել եւս՝ «սասնեակամ»: Եվ բացատրելի չէ անգամ անբացատրելիությունը երեւոյթի: Բացառությունը բանաստեղծի մասնակցությունն է, որը ոչ թե նրանով, այլ Աստուծով է դրամանավորված, թե ինչ չափով՝ դա նույնպես ուղիղ գծով կապված է դոկտրինային օժտվածության հետ: Անվիճելիորեն:

Ինձ համար աշխարհը սկսվում է «ավարտվում» է բառի ծննդով: Եվ իմ մտածումները կրկնակի համոզության տարան ինձ, երբ կարդացի **Ղափիթ Հովհաննեսի** անսիրտերի ժողովածուն, որը հենց այդպես էլ խորագրված է՝ «ԱՆՏԻՊ», եւ որում գեղեցկված է մինչ այժմ հրատարակված գրքերից դուրս թողնված (հիմնականում՝ գրախոսական դասառարանություններով) բանաստեղծությունների մի ժողովածուի փոփոխություն... Հեղինակին խիստ բնորոշ անակնկալ, հետաքրքրական է: Ամենեւին ո՛չ ի միջի այլոց նշանակում, որ ավելի քան 250 էջանոց այդ ժողովածուն վերջերս արժանացավ ՀԳՄ Ավ. Իսահակյանի անվան մրցանակի:

Ժողովածուն, ամենայն իրավամբ, կարելի է «անձնագրավորել» թեկուզ «Հայաստան, կիսված հողերի վրա» փերթվածով: Մեկ հայացքով, բնականաբար, հնարավոր չէ ամբողջապես ընդգրկել գրողի ինքնատիպ ոճի, մասնորոշության բազմաբնույթ խորքերը, որոնք շատ ավելի հեռուն են սանում, քան կարելի է լուսնակերպել:

Հայաստան, կիսված հողերի վրա անձրեւ է մաղում այս էլ ֆանի օր, - եւ Ին լեռները, ժխոր ու մոլոր, մշուհների մեջ իրենց փաթաթված՝ աղերսում են ուժ, ավյուն ու կորով: (1988)

Հազվադեպ է լինում, մասնավոր՝ մեր ժամանակներում, երբ բանաստեղծության յուրաքանչյուր բառ կոդավորված է լինում այնպես, ինչպես այս արարումի մեջ՝ թե՛ դասնությամբ ու անցյալով, թե՛ խիզախումի եւ մաքուր մտքի փոփոխության մեջ: Անհատական փոփոխության մեջ ու մշտապես ներկա ցավով, թե՛ վաղվա երանակալ տեսիլով: Ու թախիծով, թախիծով իմաստով: Կասեի՝ մարգարեական: Ահա թե ինչպես է լինում, երբ բառը սողի մեջ թոթափում է իր ԲԱՌԱՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ դառնալով ճակատագիր, սահմանագծի խրատ, մարդու եւ երկրի նկարագիր: Դավիթն իր գրքերից մեկում, հիմա չեմ հիշում՝ որում, այստիպի մի սող ունի. «Պոեզիան խաղ չէ, այլ **դրամ**»: Եվ սա գեղարվեստ չէ միայն, իմաստասիրություն կամ ժողովրդի դավանանքի արտահայտություն, այստեղ Դավիթ Հովհաննեսի բնութագիրն է: Ժամանակի շեշտներն իր բառից դուրս չեն: Եթե բառի մեջ բոլոր բաղադրատարրերը ֆոնոլոգիայից, հոդ ու ջրից, ֆոնոլոգիայից ու սրից են գալիս, եթե այն հասկանալի է, որ ֆոնոլոգիան, եւ կրում է դրամի իր մեջ ֆոնոլոգիան, նշանակում է՝ դուրս է, ֆոնոլոգիայից: Դավիթ Հովհաննեսը ոչ միայն իր երկրի ու ժողովրդի «լուսավոր ու վեհ» (չարեցյան գնահատում) գծերի մարմնավորողն է, այլևս ոգեղեն զավակն է իր ժամանակի, նրա բջիջների մեջ (ես սա ասում եմ՝ նայելով նրա բառից ներս) խոսում են հայոց «հանճարեղ ճորճերի» կենսաբանական գեները՝ Գողթան երգերից մինչև Չարենց... Չարենցից մինչև ինձ՝ Դավիթ

Հովհաննեսը. «...եւ ֆանի ծալեր ցողունս նորից, եւ խոնարհվեի անունիդ **դայանա**»: Բառերի մեջ ցավից բացի կա նաև ոգեկոչում ու զորահավաքի մի հզոր հորդոր: Ջոյսի ու Թումանյանի ճշմարիտ դիտարկմամբ՝ աշխարհ-բառն իր սահմաններն ընդլայնում է այնքան, որ տարածվում է հայոց «խլված ու չխլված» լեռների վրա, սրի հետ տրոփում, աղա մույն այդ բառը Դավիթի ձեռքին դառնում է զենք, ֆանգի «սուր է հարկավոր կրճիթ ձեռքին»: Եվ այսպես, բառը վերածվում է ոչ միայն սիեզերական նշանի, այլև իր մեջ ներկայացնում է բանաստեղծի առաջադրած նոր աշխարհի մոդելը:

Եզակի դեմ է Դավիթ Հովհաննեսը ժամանակակից ֆուտուրիստների մեջ: Ես նկատի չունեմ միայն նրա երգի ու հղացումի ազնվաբուխ ակունքները, նրա դոկտրինային խոսքի անմիջականությունն ու թափը, ներքին աղբյուրի ֆուտուրիստական հախտուն զգացումների ամբողջականությունը, գեղարվեստական բացառիկ

դիտարկում ունի. «Լեզուն խորհրդանիշների կամայական հավաքածու չէ, այլ՝ ավանդույթ եւ զգացմունքների դասկեր»: Եվ, կարողալով Դավիթ Հովհաննեսին, չեմ կարող չհամաձայնել մեծ մտածողի հետ, որ դոկտրինային, իսկապես, «մոգության կրտսեր ֆույրն է, եւ սկզբում բառը մոգական խորհրդանիշ է»:

Եթե «գեղարվեստական ավանդների կիրառման» երեւոյթին մոտենում ոչ սովորական, ոչ ամենօրյա գործածական ու մաքուր ըմբռնումով, աղա մեզանում, ըստ էության, բավականին սակավ են այն գրիչները, ովքեր կարողացան ժողովրդական հարուստ ժառանգության հողի վրա բարձրացնել իրենց անկրկնելի կոթողը: Անուշտ, նրանց մեջ է (ամենաառաջիններից մեկը) Դավիթ Հովհաննեսը, ով թե՛ թեմասիկ-բովանդակային, թե՛ ձեւի ու տաղաչափության առումով ստեղծեց նորարարական դոկտրինա՝ ինքնատիպ ու խորհրդանշան: Նա բոլորից ցածրահարմար տարբերվում է իր

Սովորական բառերն իրենց զարգացման դիմադրական մեջ նոր լարում են ստանում Դավիթ Հովհաննեսի մտածողականության միջոցով: Եվ ինչպես է, թե՛ «չեմ գտնում ես բառեր հարմար», բայց բառերը (նրա խիստ խորհրդանշանաբանական շեշտներով) գալիս, զգնում են հեղինակին, որովհետեւ ֆոնոլոգիան է բառ ուզում, ոչ թե հակառակը: Պոեզիան ճիշտ զարկերակին է դնում մասը: Եվ լինում է անգամ այնպես, որ, ինչպես Դավիթ Հովհաննեսն է նույն իր երգում, ձիերն են հուշում աշխարհի ամսանձ գեղեցկության մասին, շեշտելով՝ «թեկուզ ուժ, բայց կա մարդու համար աղափարան»: Պատմի ոճն անբռնազբոս է, խոսքը՝ ազնվասիրտ, նույնքան համոզիչ:

Տասնհինգ տարի առաջ էր, ու ես աս բաներ գուցե լավ չեմ հիշում, սակայն աչքերիս առաջ են, կարծես, երկու ձիերը - կաթնամուշուր... (1982)

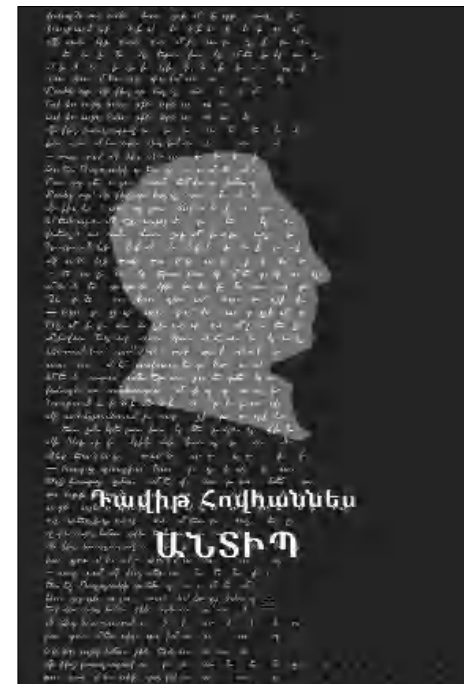
Բառի դիմադրական եւ... միջավայրը

Դավիթ Հովհաննեսի «Անտիպ» ժողովածուի մասին եւ... ընդհանրապես

ժողովածուի խորհրդանշանը՝ խարսխված տարածական մեջ ու հուզականության վրա, նրա տղերի ներմասնաբաժնիցներն ու արժանիքների արտահայտված մտածողական մոտեցումները, նրա հայացքի արժանիքներն ու մտածողության մեթոդային ինքնատիպ հայտնությունները... Այսպես կարելի է էլի ու էլի թվարկել այն բարձրագույն արժանիքները, որոնցով հարուստ է Դավիթ Հովհաննեսի դոկտրինան: Բայց ես այլ բան եմ ուզում շեշտել: Այն, որ մեր իրականության մեջ Դավիթ Հովհաննեսի դոկտրինան առանձնակերպ, դիֆերենցիվ է մեկ այլ հասկանալի եւ, դա այն դոկտրինական լիցենզիա է, որի կարիքը մեր բանարվեստը շատ է զգում: Այստեղ Դավիթ Հովհաննեսն իսկապես անմրցակից է: Նրա բառն ունի կենսագրություն, ունի աշխարհագրություն, որում հայոց երկիրն անմասնատելի է, ունի ամսոնիական ամսոնիայի կառուցվածք, դասնություն ու աստղագիտություն, մասնավոր՝ խիզախման փոփոխություն, որ ժառանգել է Չարենցից ու մեր մյուս մեծերից՝ ուրույն կիրառումներով... Տազնադր սրի ու բառի ամեն մի տրոփի մեջ նկատելի է:

Վահան՝ սուր խելիքի եւ իմաստության, որ մեր դայաբառը մեզ սանուկ չհանի, ֆանգի ոթելու էլ արյուն չունենի,- եւ, ինչպես խոսում է ասում դառնական - խելիք դարձնենք մեր դայաբառն զենք: (1988)

Լեզուն Դավիթ Հովհաննեսի ստեղծագործության մեջ ներկայանում է միանգամայն նորովի, այնքան, որ յուրաքանչյուր բառ՝ իմաստային իր նշանակությամբ, բացատրական նոր մեկնությունների կարիք է առաջադրում, բովանդակային այնպիսի դարձաբանումներ, որոնք չեն զսնի բառարանային ոչ մի գրի մեջ: Բանաստեղծական, ավելի ճիշտ կլինի ասել՝ ստեղծագործական, բազմադիմազ ձեւերը, որ կիրառում է Դավիթն իր փերթվածներում, ամենեւին էլ միակողմանի ֆայլեր չեն, ոչ էլ դասաճիճ սուրբ, ժամանակը, որի մեջ նա ստեղծաբանում է, չի թողնում իր «մվիրած» ձեւերը մնալ հեղինակից դուրս կամ հեռացած, այսինքն՝ ստեղծագործությունն իր հերթին «արարչագործում» է դոկտրինային սիեզերական վերլուծություն մեջ: Կարելի է այստեղ ներքին խոսքի ու «բառի միջավայրի» ձեւավորումն է, անուշտ՝ հասցեական իր հղումների մեջ, այլապես լեզուն կկորցնի իր դեմքը: Բորխեսն այսպիսի

բանարվեստով, իր զսնումներով, չափի զգացման նուրբ ընկալումներով, գիտե, թե երբ է հանգը շեշտ դառնում, դառնում իմաստ ու բովանդակություն, երբ է հանգից հրաժարվել դառնում շեշտ: Հիրավի, բանաստեղծի ինտուիցիան անսխալ է որոշում նրա բառի ներմասնաբաժնի ու հոգեկերպվածը: Վարդան մարգարե է մեծերի կողմից ու, որինակ, Ուրբանյան ամենայն իրավագիտությամբ է հրաժարվել հանգից, իսկ Հյուսիսի համար մնալ հրաժարումը կլինի խելագարություն: Բոլոր իրադրություններում Դավիթ Հովհաննեսի անսխալ «հուշաբարը» նրա տաղանդն է:

Այսինքն, տառադանը, որ բանաստեղծին տանում է դեղի հայտնություն, զարյուն է բացարձակապես ու երկնասուր: Հենց այդ ազնվության, ժողովրդական ու մարդկային համար է կոչվում (ասել է թե՛ գրում) բանաստեղծը, հենց այս եզրույթում է, որ ժողովրդի ներքին «կառուցակարգը» բարձրանում է խիզախումի փոփոխական տարածի վրա՝ մշտապես բարձր դարձնելով դայաբառի իր դրոշմը, հաստատելով իր հավասարը:

Բայց դա սկիզբն էր լույս... - Եվ տարիներ եկան, երբ ՈՉԻՆՉԸ աչքիս առաջ դարձավ ունի ԻՆՉ, երբ փուչ «չկային» դասրվեց լեզուն իմ «կան», ֆանգի անհանդուրժող էի, ու եռանդս՝ անմիջ, - այնքան ձայնը, որ դեռ խոսում էր իմ մեջ, դարձավ աղաղակ ու հնչեց անդամսում հոգուս կուսակված տառադանը մեծ՝ ինչպես Հիսուսի ձայնը՝ անաղասում... (2007)

Ժամանակը հոգնել է դիմազ ու անակամջ երգերից: Դավիթ Հովհաննեսի ստեղծագործությունը խորը մտածողություն է իսկապես ու մոլոր ընթացողին, նա այն գեղագետն է, որոնք, ով մշտապես ներկայանում է եւ «նշանի ահագնությամբ», եւ ոգու բարձր ինտելեկտով՝ անսահման դարձնելով իր բանաստեղծական արվեստից բխող ներքին լույսի առարան:

Պոլ. Ծեղեղյանի օրագիրը՝ թուրքերեն

Bir Ermeni Subayın Çanakale ve Dogu Cephesi Gönüllü 1914-1918 Polad Cebeciyân

«Հայ զինվորականի օրագիրը Չանակալեից եւ արեւելյան ճակատից, 1914-1918 թթ.» (Bir Ermeni Subayın Canakkale ve Dogu Cephesi Gunlugu, 1914-1918) խորագրով Պոլ. Ծեղեղյանի օրագիր-հուշագրությունը, որ լույս է տեսել Բեյրութում հայերենով 1986-ին, վերջերս թարգմանվել է թուրքերենի, տեղեկացնում է «Թուրքի Չանակալե» թուրքական թերթը: Բացի մարտական գործողություններից, հեղինակը մանրամասն նկարագրում է գրում 1915 թվի մայիսի արձակված տեղահանության օրենքի հետեւանքները: «Յավալի է հազարավոր մարդկանց տառադանը տեսնելը: Երեք օրվա ընթացքում 11 հազար վիրավոր ենք տեղափոխել հիվանդանոցներ», գրել է նա օրագրում: Ծեղեղյանը, որի ընթացիկ անդամները նույնպես տարագրված են եղել, հետագայում ավարտել է Բեյրութի ամերիկյան համալսարանը: Ծառայել է Գերմանիայում, Եվրոպայում եւ Հայկում: Վախճանվել է 1954 թվին: Տ. Օ.

Արծաթե ԲԱՆՉԻՆՅԱԼ

Կյանքից հեռացավ Եգիպտոսի Շըրլի Թեմփլը

Կահիրեում 72 տարեկանում կյանքից հեռացել է ժամանակին «Միջին Արեւելքի երեք աստղերը» հռչակված Գալֆայան ֆուլբերից ամենամեծը՝ Փերուզը (Ֆեյրուզ):

Գալֆայան ֆուլբերի մեծ ծնողները 1920-ին Կովկասից գաղթել էին Տիգրանակերտ, 1925-ին՝ Երասխան, 1934-ին հաստատվել են Ալեքսանդրիայում, իսկ ծնողները՝ Գրիգոր եւ Շաֆե Գալֆայան-ճեյր, ծնվել են Եգիպտոսում, ունեցել հինգ զավակ: Քույրերից Փերուզը ծնվել է Կահիրեում, 1942-ին, Սիրվադը (Մեյլեթ)՝ 1944-ին, ամենակրտսերը՝ Նեյլին, 1951-ին: Նրանց մորաբնակ ընտանիքը Շաֆե Թուֆանյանը, հայ թատերի ճանաչված դերասանուհի է Երեւանում եւ Լոս Անջելեսում, նրանց զարմիկներն են կինոգետ Գալուստի Թադևոսյանը (Հայաստան-ԱՄՆ) եւ բեմադրիչ Էդմոն Թամիզը (Ֆրանսիա):

Տակավին երեք տարեկանում Փերուզը Գալֆայանը դարձել է հոր ջութակի նվագի սակ՝ նմանակելով ամերիկյան կինոաստղ Ռիտա Հեյուորթին, եւ հայրը նրան սվել է դարձի դասերի: Չորս տարեկանում Եգիպտոսի նախկին թագավորից ստացել է առաջին մրցանակը՝ Բուրգերի թատրոնում դարձելով «Կատոյս երկինք» հավայական սանգոն՝ ստանալով 25 եգիպտական ոսկի դրամական դաշակ, գոհարեղեն եւ դարձել վեցամյա ձի ուսման հնարավորություն (նույն տեղի մրցանակակիր է դարձել նաեւ մեկ այլ դերասանուհի՝ Իրմա Ջաֆարյանը): Իսկ

եր Եգիպտոսի հեղափոխության առաջին տարեդարձի առթիվ Կահիրեի օդերայում կատարել է «Ազատության ֆայերթը», հանրադատության նախագահ եւ վարչապետ զորավար Մոհամեդ Նեգիբը նրան կանչել է իր օթյակը, նվիրել ոսկե ժամացույց եւ նրա հուշատետրում գրել: «Ո՛վ Փերուզ, ո՛վ սիրուն աղջիկ, թող իմ սիրուն երգերը միշտ խանդավառ լինեն: Դրանք ձգտում են բարձրացնել հայրենակիցներիդ բարոյական կորովը: Ասված լավագույնը՝ Հայրենիքի համար»:

Թերեւս Փերուզը շարունակել միայն երգել ու դաշակել է այդպէս էլ չառնչվել կինոյին, եթե մի օր փողոցում նրան ընկերների հետ խաղալիս չնկատեք բեմադրիչ եւ դերասան Անուար Ուազիրը: Վերջինս Գալֆայաններին համոզել է, որ իրեն համընկն աղջկան՝ նկարահանելու համար իր ֆիլմում: Մեկ տարի Ուազիրը զբաղվել է փոփոխ հայտնիով, սովորել էր երգել, դաշակել, արտասանել: Այնուհետեւ նա վեցամյա Փերուզին նկարահանել է իր «Յամին» կինոնկարում (1949), որի շնորհիվ Ուազիրը մեծահարուստ է դարձել: Նյութը փոփոխ Յամինի դասնությունն է, որը, իսկ վաղ ընթացքից, ընկնում է վառ միջավայր, սակայն մի քանի օր ցնորհիվ բարձրանում է թատերական աստղացել, հայտնի դառնում եւ զսնում ծնողներին: Կինոնկարին մասնակցել են նաեւ եգիպտացի ճանաչված դերասաններ Մադիհա Յուսուֆ եւ Ջեֆա Ռուսսանը: «Փերուզին իսկական արժանիք կը կայանայ անոր մեջ, որ զարմանալի ուժգնութեամբ մը կ'աղորդի իր մարմնացուցած դերերը», - գրել է ժամանակի մամուլը: Զմեռադասները նշել են նրա բացառիկ շնորհքը, արաբերենի անթերի առողջությունը, բնական դիմախաղը, ժոխսները, սրամտությունը, ողբասացությունը, շարժումներն ու արտահայտության կերպերը, որ հասուն արվեստագետի տղավորություն են թողել: Նրա մասնակցությամբ երրորդ արժանատիներն արդեն կրել է իր անունը՝ «Ֆեյրուզ հանըմ», որտեղ նրա խաղընկերների

թվում էր նաեւ եգիպտահայ բեմի դերասան Արփիար Վարդյանը: Սրան հետեւել են Հասուն Ամերի «Հարսանեկան լուսանկարը» (1952) եւ «Դահաբ» մյուզիկլը (1953), իսկ 1955-ին Փերուզը 22 հազար եգիպտական ոսկի դրամագլխով եւ իր գլխավոր խաղարկությամբ արձարել է Ուազիրի «Լեյլա» կինոֆիլմը՝ այդպիսով դառնալով աշխարհի ամենափոքրահասակ կինոարտիստը: Այս արժանակարգը նկարահանվել են նաեւ Փերուզի ֆուլբերը՝ Նեյլին եւ Սիրվադը: Սեյֆ Էդդին Շաուկասի «Դախիթի թռչնակները» երկրորդ կինոնկարն էր, որտեղ միասին նկարահանվել են Գալֆայան ֆուլբերը՝ հանդես գալով իրենց իսկ անուններով: Այս ֆիլմը ժամանակին ներկայացվել է նաեւ խորհրդային Միությունում՝ Հայաստանում հասկալիս խանդավառությամբ առաջացնելով եգիպտահայ հայրենադարձների շրջանում...

Հետագայում Փերուզը նկարահանվել է «Իսմայել Յասին՝ Տարզան», «Տիկնոջ օրերը», «Հիշում են ինձ մոռացողին» եւ «Հերմեզ» ֆիլմերում, որոնցից յուրաքանչյուրի համար ստացել է երեք հազար եգիպտական ոսկի: Փերուզին անվանել են «փոփոխ Չառլի», «Եգիպտոսի Շըրլի Թեմփլը»: Չառլիան թմախոնքի եւ աշխատասեր լինելով՝ նա ժամանակ չի ունեցել իր մանկական խաղերի համար՝ հաճախելով դարձի, մարմնամարզության, լեզվի եւ երգի դասերի: «Ես 18 տարեկան էի երբ արձակուրդով կը գրադիմ, եւ հակառակ ժամ մը մեծ արուեստագետներու հետ աշխատեմ ըլլալու, Փերուզին չափ արուեստագետի խնորով շնորհակալ երեք չեն հանդիպած», - ասել է մայրը՝ Շաֆե:

Դեռեւս 1956-ին մի հարցազրույցի ժամանակ Փերուզն ասել է. «Շատ փափաքեմ եմ հայ ֆիլմեր դաստիարակել, եւ բազմաթիւ դիմումներ ալ կատարեմ եւ դրամագլուխ մը ձեռք ձգելու համար, սակայն ֆիլմ մը դաստիարակելու համար, Եգիպտոսի մեջ, առնուազն սուրիական դրամով 180.000ի ղեք կայ, գոր մեզ ի վիճակի չենք հայթայթելու: Եթէ հայ մեծահարուստ մը սրամարդէ այս գումարը, միայն ֆիլմերս մեկդի դրամ՝ անմիջապէս կը սկսիմ դաստիարակելու հայերէն ֆիլմին»: Սակայն մեզ հայ մեծահարուստ այդպէս էլ չի զսնվել (մինչ օրս)...

Նրա մասնակցությամբ վերջին ֆիլմը նկարահանվել է 1959-ին: Հոր հետ միասին հիմնել է «Ֆեյրուզ ֆիլմ» կինոստուդիան՝ արձարելով մի քանի կինոնկար-

Ներ: Փերուզ Գալֆայանն այնուհետեւ որոշ ժամանակ հանդես է եկել արաբալեզու թատրոնում: Տարիներ անց, 1970 թ. նա Կանադայի արաբական կինոստուդիայում նկարահանված «Գաղթականը» ֆիլմում կատարել է գլխավոր դերը: Ամուսնացել է դերասան Բադր Էդդին Ջամջումի հետ, ունեցել մեկ դուստր, մեկ որդի:

Ի տարբերություն Փերուզի՝ Նեյլի Գալֆայանը շարունակել է կարիերան կինոյում՝ 1950-ական թվականներից մինչեւ օրս կայուն սեղ գրավելով եգիպտական կինոմասնագրաֆում՝ դառնալով եգիպտական կինոյի մեծագույն դերասանուհիներից մեկը:

Եգիպտոսի բոլոր ժամանակների մեծագույն մանուկ կինոաստղը սառադում էր յարդի եւ երկամների հիվանդությունից: Նրա մահվան առթիվ Եգիպտոսի մշակույթի նախարար Հեյուսի ալ Նամ-Նամն ասել է. «Նա արժանի էր «հրաշք մանուկ» անվանը՝ իր արվեստի եւ ստեղծագործության շնորհիվ»: Փերուզի մասնակցությամբ սեւ-սպիտակ ֆիլմերը, որոնք եգիպտական կինոյի դասական էջեր, մշտապես ցուցադրվում են եգիպտական եւ արաբական աշխարհի հեռուստատեսությամբ...

Կաթաղովկիայի Նեվեհիի հնագույն ստորգետնյա ֆաղաֆում հայկական եկեղեցի են հայտնաբերել

Ըստ թուրքական «Անադոլու» գործակալության՝ 2015 թվականի մարտին Կենտրոնական Անատոլիայում (Կաթաղովկիայում) հայտնաբերված ստորգետնյա ֆաղաֆում, որն այժմ մանրամասնորեն ուղեկցվում է ուսումնասիրվում է, հնագետները բացել են նախնական գնահատականներով 5-րդ դարի եկեղեցի: Եկեղեցին գտնվում է հնագույն Նեվեհիի ֆաղաֆի միջնաբերդի սակ եւ ամենայն հավանականությամբ հայկական է: Եկեղեցու լավ դաշակված ուսումնասիրների մեջ կան այնպիսիք, որոնք մինչ այդ որեւէ տեղ չեն հանդիպել, որոնք նկարագրում բազմաթիվ փրիսոնեական սյուժեներ են դասկարծված: Եկեղեցու առաջնային մասում փրիսոնեական ամենակարեւոր սյուժեներն են դասկարծված՝ Քրիստոսի խաչելությունն ու հարությունը, առա-

ջյալներ, մարգարեներ: Դրանցից մեկում Հիսուս Քրիստոսը ոչնչացնում է սասանյան, որն անմախաղեղ է հոգեւոր թեմաներով որոնմանկարչության մեջ: Հուշարձանի ընդհանուր տարածքը, որտեղ լայնածավալ հնագիտական աշխատանքներ ու ղեկավարում են կատարվում, իսկայական է՝ 360 հազար մ, ստորգետնյա ֆաղաֆից դասկարծվել են ստորգետնյա ամրություններ, ջրասար համակարգի մնացորդներ, բազմաթիվ ֆարսիկական շարժումներ ու սեյսմոլոգիա:

Պեղումները միջազգային ծրագրերի օգնակներում իրականացնում են թուրք հնագետները, ղեկավարում արդեն անցած տարիներից լայնորեն գովազդվում են: Թուրք գիտնականները ենթադրում են, որ ստորգետնյա ֆաղաֆը հիմնվել է փրիսոնյաները սելջուկներից եւ այլ

Մակեդոնացին է գրավել բնակավայրը, ավելի ուշ այն մտել է Կաթաղովկիայի թագավորության մեջ, ապա անցել հռոմեացիներին: Անգամ նշելով այն մասին, որ Նեվեհիի առաջին երկրաշարժը 4-րդ դարի վերջին եղել է Բյուզանդական հայազգի Վասիլ կայսեր եղբայր Գրիգորը, որը փրիկսոփա եւ գիտնական էր, թուրք գիտնականը չի

նշում ոչ հայերի, ոչ ստորգետնյա եկեղեցու հայկական լինելու հանգամանքի մասին: Քաղաքը 16-րդ դարի սկզբին գրավել են թուրքերը: Մի խոսքով՝ մեր իմնության ամրացումը հերթական հնագույն հուշարձանն է ընկել թուրք գիտնականների կողմից մեծապես մեծապես: